

DOMENIUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

1.1. Știința Relațiilor Internaționale

Ca știință a socialului, Relațiile Internaționale se ocupă cu studiul raporturilor de putere dintre actorii internaționali. Așezând în centrul preocupărilor conceptul de putere, în toate accepțiunile lui, ca putere-forță, putere-influență, cu raportările sale inerente la concepte precum cele de autoritate, legitimitate sau suveranitate, Relațiile Internaționale se subsumează domeniului mai larg al Științelor politice.

Preocupările din cadrul Relațiilor Internaționale vizează cinci domenii care constituie subramuri ale acestei științe. Acestea sunt:

- 1) *Teoria relațiilor internaționale* care stabilește semnificația noțiunilor, conceptelor cu care operează această știință, oferind o înțelegere profundă a fenomenelor studiate;
- 2) *Istoria relațiilor internaționale* care prezintă evoluția în timp a politicii mondiale;
- 3) *Studiile de securitate* care vizează cercetările legate de supraviețuirea statelor și a comunităților;
- 4) *Studiile strategice* care privesc aspectele militare ale politicului, cu accent pe factorul nuclear;
- 5) *Economia politică internațională* care urmărește evoluția schimburilor economice transfrontaliere.

Relațiile internaționale își datorează denumirea faptului că, inițial, s-au concentrat asupra raporturilor dintre entitățile politice suverane care sunt statele. Doar statele poartă războaie, încheie pace, semnează tratate. În ultimele decenii, însă, pe scena relațiilor internaționale s-au impus și alți actori: organizațiile internaționale, mișcările de eliberare națională, corporațiile și chiar indivizii care acționează în nume propriu, raporturile internaționale devenind din ce în ce mai complexe.

1.2. Sistemul internațional și dreptul internațional public

Sistemul internațional sau societatea internațională reprezintă ansamblul relațiilor stabilite între actorii internaționali.

Dacă o lungă perioadă de timp, participarea la societatea internațională era un privilegiu al statelor, în timpurile moderne această societate s-a îmbogățit și cu alte elemente: organizațiile internaționale interguvernamentale, organizațiile internaționale neguvernamentale, popoarele și mișcările de eliberare națională, companiile transnaționale și chiar individul, în relațiile internaționale.

În mod corespunzător, sistemul internațional a fost definit inițial ca fiind comunitatea a statelor suverane care intră în raporturi juridice unele cu altele. Din cele mai vechi timpuri, statele au interacționat în cadrul unui set de reguli, de norme care stabileau ce este statul și care sunt atributele acestuia, precum și modul de purtare a relațiilor dintre state. Aceste norme s-au cristalizat în timp, au cunoscut o permanentă schimbare și evoluție și au format

dreptul internațional public. Dreptul internațional public a fost definit ca fiind un corp de reguli obligatorii din punct de vedere juridic pentru state, în relațiile dintre acestea, și, mai târziu, un ansamblu de norme juridice care reglementează raporturile dintre state și celelalte subiecte ale dreptului internațional, norme create de aceste subiecte, pe baza acordului lor de voință.

1.3. Evoluția sistemului internațional până la 1914

Spre deosebire de celelalte subramuri ale domeniului, *Istoria relațiilor internaționale* se preocupă exclusiv de istoria relațiilor de putere dintre actorii internaționali, de la formarea sistemului internațional și până în zilele noastre. Unii autori consideră că se poate vorbi despre un sistem internațional chiar și în vremea orașelor-state antice grecești sau a imperiilor din Evul Mediu.

De-a lungul timpului a existat o semnificativă *schimbare de sisteme*. Astfel, orașele-state antice au lăsat loc în Evul Mediu imperiilor multinaționale ca actori dominanți ai sistemului internațional, iar acestea au făcut loc, la rândul lor, statelor-națiuni la sfârșitul sec. al XV-lea. Este adevărat că în cazul orașelor-state antice sau a imperiilor medievale putem vorbi despre o politică interstatală, dar considerăm că despre o politică internațională putem vorbi doar din momentul în care principalul, dacă nu chiar unicul actor internațional devine statul suveran modern, cel mai adesea constituit pe un teritoriu locuit de un anumit grup național.

În literatura de specialitate s-au impus două teorii importante cu privire la structura sistemului internațional.

Prima teorie sau teoria ciclurilor succesive (anii '70 - '80) concepe evoluția sistemului internațional în termenii unor cicluri succesive dominate de marile puteri, după cum urmează:

1. Ciclul portughez (care durează din anul 1497 de la expediția lui Vasco da Gama în India și până la momentul cuceririi în anul 1580 a Portugaliei de către Spania).
2. Ciclul olandez (care începe în anul 1580 și se sfârșește odată cu pacea de la Utrecht încheiată în anul 1713).
3. Ciclul britanic I (care începe în 1713 și se sfârșește în anul 1783 după războiul de independență al coloniilor americane).
4. Ciclul britanic II (care începe odată cu Congresul de la Viena din 1815 și ia sfârșit după primul război mondial).
5. Ciclul American (care începe în jurul anului 1918 și este încă în desfășurare). Principalele caracteristici ale acestor cicluri sunt următoarele:

- dominația unei mari puteri, numită și *putere-hegemon*;
- existența unor puncte de sprijin de interes strategic pentru aceste puteri, cum ar fi stăpânirea mărilor care erau cele mai importante rute comerciale.

A doua teorie sau teoria cercurilor concentrice (încheată în anii '90) consideră că sistemul internațional a fost încă de la începuturi împărțit în trei cercuri concentrice:

1) *Centrul* alcătuit din puterile majore care au o mare influență asupra formării normelor care ghidează sistemul internațional și asupra impunerii/respectării acestora.

2) *Semiperiferia* care cuprinde, în principal, trei mari categorii de state:

a) Foste puteri centrale aflate într-o poziție descendentă, adică puteri în decădere care joacă un rol destul de important în sistem. Este cazul Rusiei interbelice.

b) Puteri aflate în zona periferică și care se află într-o poziție ascendentă sau, altfel spus, mari puteri în devenire. Este cazul Chinei contemporane.

c) Puteri regionale, subsistemice ale căror interese și posibilități nu depășesc aria propriului subsistem al relațiilor internaționale. Este exemplul unor state ca Taiwan, Coreea de Sud, statele din America Latină.

3) *Periferia* compusă din state cu economii slab dezvoltate, cu capacități militare reduse și a căror securitate depinde în mare măsură de aranjamentele internaționale ale marilor puteri. Este cazul unor state precum Portugalia, statele din sud-estul Europei, statele africane.

Asupra momentului apariției statului modern există o polemică puternică între istorici. Dar, indiferent de poziția pe care o adoptă, cei mai mulți istorici sunt de acord că sistemul internațional modern apare și se dezvoltă în Europa, ca o creație a statelor europene. Treptat, statele europene depășesc barierele continentale, purtând cu ele modul de organizare european, extinzându-se treptat și jocul de putere specific bătrânului continent la nivel global. Trei motive au favorizat succesul puterilor europene:

a) *Centralizarea politică* a acestor state reflectată în două caracteristici extrem de importante:

- *secularizarea deciziei* în domeniul politicii interne și externe a statelor și deci eliminarea bisericii ca factor politic autonom;

- *colectarea taxelor și impozitelor la nivel central* și efectuarea de la același nivel a cheltuielilor pentru întreținerea aparatului de stat, ceea ce a permis și finanțarea flotelor de război și a forțelor militare terestre apte să impună interesele statelor în colonii.

b) *Fragmentarea sistemului internațional* într-un număr mare de actori internaționali, fapt care a condus, din nevoia de supraviețuire, la concurența între state pentru acumularea puterii. În acest mod o seamă de state europene au ajuns să domine alte state ori teritorii timp de secole.

c) *Revoluția tehnologică* a contribuit și ea la dominarea adversarilor. Un rol important l-a avut folosirea prafului de pușcă în conflictele armate și, pentru succesul expedițiilor maritime, folosirea galionului echipat cu tunuri. Aceste descoperiri au permis impunerea voinței politice, dar și a intereselor economice.

Sfârșitul războiului de 30 de ani și încheierea **Tratatelor Westfalice** (pacea de la Westfalia) în 1648 a consacrat existența unui sistem internațional. Astfel, aceste tratate stabilesc principiul potrivit căruia singurul actor internațional este statul, dispărând de pe scena internațională actori precum Papalitatea, ordinele cavaleresti, orașele ori nobilimea. Cu alte cuvinte, *singurul subiect de drept internațional recunoscut din acel moment era statul, al cărui atribut primordial era suveranitatea.*

Suveranitatea reprezintă dreptul statului de a-și defini propriile interese, de a construi și exercita politica internă și externă, de a stabili căi și mijloace de acțiune pentru atingerea țelurilor propuse. Din acest moment, suveranitatea a reprezentat elementul esențial care a modelat sistemul internațional. Recunoașterea suveranității însemna implicit și recunoașterea libertății de acțiune a statelor în sistemul internațional.

Un alt principiu important stabilit de tratatele Westfalice a fost cel al *egalității între statele suverane*. De aici a decurs regula potrivit căreia singurele care-și puteau lua angajamente internaționale erau statele, pe baza consimțământului lor liber, fără a fi supuse coerciției altei puteri. Tot din acest moment, balanța de putere a fost acceptată ca instrument al relațiilor internaționale prin care se căuta stabilitatea. Scopul declarat era acela de a împiedica o singură putere europeană să le domine pe celelalte.

Începând cu Tratatul Westfalice s-a pus și problema *legitimității internaționale*. Este vorba despre modul de transmitere a puterii de la un conducător la altul la nivel național, pe de o parte, și despre legitimitatea dată de suveranitatea teritorială, adică recunoașterea statului și implicit a calității de subiect internațional a acestuia, pe de altă parte.

De asemenea, *este recunoscută existența unui drept internațional, a unor norme acceptate liber de către statele care participau la sistemul internațional*. Dreptul internațional devine un instrument al relațiilor internaționale, reglementând relațiile dintre actorii sistemului internațional. O altă schimbare de optică în relațiile internaționale o constituie recunoașterea diplomației ca instrument pentru soluționarea pașnică a diferendelor dintre state. În concluzie, sunt trasate caracteristicile esențiale ale sistemului internațional, caracteristici care subzistă, în mare parte, și astăzi.

Pacea de la Utrecht

Revoluția franceză de la 1789 aduce și ea schimbări importante. *Legitimitatea statului este dată de națiune, iar legitimitatea conducătorilor de popor*. Se produce o separație între interesele statului și cele ale conducătorilor. Politica de putere a statelor încetează să mai fie una a monarhului și devine una a statului propriu-zis.

Secolele XVII și XVIII au fost caracterizate prin numărul relativ mic și stabil de actori internaționali. Balanța de putere se sprijinea pe o anumită configurație și o anumită împărțire a teritoriului. Coexistau mari imperii (otoman, țarist, spre exemplu) cu câteva state naționale și cu mici formațiuni statale, precum cele ale Germaniei și Italiei. Treptat, odată cu marile descoperiri geografice și cu colonialismul, granițele sistemului internațional se extind în America de Nord, America Latină, Africa, Asia și alte zone ale globului, lupta statelor pentru putere fiind o luptă pentru teritorii.

Schimbări semnificative în sistemul internațional aduce **Congresul de la Viena din anul 1815** care a marcat victoria puterilor aliate Anglia, Prusia, Austria și Rusia țaristă împotriva Franței conduse de Napoleon. Cu ocazia Congresului s-a făcut distincție între *puterile majore* (Anglia, Franța, Prusia, Austria și Rusia) și *puterile minore*. *Balanța de putere era înțeleasă în sensul de echilibru între marile puteri, astfel încât nici una dintre ele să nu se desprindă de contingent și să devină putere-hegemon*. Modul în care se putea exercita acest echilibru era acela al diplomației. Astfel, au avut loc o serie de congrese

regulate ale marilor puteri, cunoscute sub numele de *Concertul European*. Diplomația devine o instituție a sistemului internațional și începe să se impună ideea de soluționare a conflictelor prin consultări și negocieri. Exista o ierarhie a statelor, marile puteri având un rol managerial în sistemul internațional, exercitând o formă de tutelă asupra puterilor minore. Se înmulțesc normele de drept internațional care cârmuiesc relațiile internaționale.

În sec. al XIX-lea, dinamica relațiilor internaționale a fost influențată de următorii factori:

- 1) *Decăderea unor puteri și ascensiunea altora*. Menționăm declinul imperiului otoman, ascensiunea Germaniei și Italiei ca urmare a unificării și ascensiunea SUA și Japoniei.
- 2) *Colonialismul*, proces început încă din sec. al XV-lea, a cunoscut în sec. al XIX-lea o anvergură mondială, extinderea imperiilor coloniale devenind politica națională a marilor puteri europene.
- 3) *Fragmentarea sistemului internațional și formarea de noi state naționale*. Acești factori au condus la izbucnirea primului război mondial.

1.4. Evoluția sistemului internațional după 1914

1.4.1. Războaiele mondiale și conferințele de pace

Impactul primului război mondial asupra politicii internaționale a fost unul profund. Distrugerile materiale și pierderile de vieți omenești au lăsat întreaga Europă în ruină. Conferințele de pace au urmărit să instituie o nouă ordine mondială, complet diferită de cea anterioară Marelui Război. Soluția a fost propusă de Statele Unite ale Americii și a constat în instituirea unui nou principiu al relațiilor internaționale – principiul securității colective. Războiul, ca instituție a sistemului mondial, a fost considerat imoral și s-a încercat scoaterea lui în afara legii, prin intermediul unor mecanisme instituționale.

Sistemul securității colective statua principiul interdependenței tuturor actorilor sistemului internațional în materie de securitate și necesitatea cooperării pentru asigurarea acesteia în cadrul unor organizații internaționale. În acest scop a fost constituită Liga Națiunilor, prima organizație internațională cu vocație de universalitate. Se dorea înlocuirea balanței de putere cu un sistem instituțional care să-i suplinească absența și să reglementeze relațiile internaționale. Astfel, s-a trecut de la politica de putere la politica cooperării.

Cu toate acestea, Statele Unite, deși au inițiat reconfigurarea sistemului internațional și așezarea lui pe noi baze, au refuzat să ia parte la echilibrul de putere, sustrăgându-se de la cooperarea în cadrul Ligii Națiunilor. Pe de altă parte, marile puteri europene au privit și ele cu suspiciune noua politică a cooperării, renunțând cu greu la tradiția politicii de forță. Criza economică a accentuat tensiunile politice internaționale, până când, în anul 1939, războiul izbucnește din nou.

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a adus noi schimbări în sistemul internațional.

În primul rând, Statele Unite ale Americii au înțeles, în urma celor două conflagrații mondiale, rolul important pe care-l îndeplineau în realizarea echilibrului de putere în Europa și în lume. Intervenția SUA în cele două războaie a fost una hotărâtoare, modificând decisiv raportul de forțe și a fost determinată de faptul că securitatea SUA depindea în mare măsură

de balanța de putere europeană. Ascensiunea Germaniei, care avea tendința de a se comporta ca o putere hegemon, contravenea intereselor SUA. Intrarea SUA în război în anul 1941 a fost defavorabilă puterilor Axei și a schimbat configurația sistemului internațional care devine bipolar. Pe de o parte, puterile aliate europene și, pe de altă parte, SUA. Potrivit literaturii de specialitate, acesta este momentul în care puterile europene își pierd rolul esențial în politica internațională, centrul de putere mutându-se la Washington, unde va rămâne până în zilele noastre.

În al doilea rând, după cel de-al doilea război mondial a continuat procesul de fragmentare a sistemului internațional prin procesul de decolonizare și formare a noi state independente. Astfel iau naștere statele Lumii a Treia, care cuprind teritorii întinse în Africa, America de Sud și Asia, state extrem de vulnerabile, ținte sigure ale extinderii sferelor de influență ale celor două superputeri (SUA și URSS).

1.4.2. Războiul Rece (1945-1991)

Deși la sfârșitul celui de-al doilea război mondial au existat mai multe state considerate învingătoare, doar două dintre acestea, SUA și URSS, controlau într-o manieră covârșitoare capacitățile economice, tehnologice, militare și politice ale momentului. Lumea era, așadar, bipolară, fiind dominată de cei doi coloși cărora li se aplica termenul de superputere.

Factorii care au alimentat tensiunea dintre cele două superputeri și au condus la declanșarea Războiului Rece au fost:

- 1) Cele două superputeri erau caracterizate prin sisteme politice și economice total diferite și incompatibile, confruntarea dintre cele două fiind una ideologică, alianța din cel de-al doilea război mondial fiind bazată pe interesul comun de a împiedica hegemonia Germaniei în Europa și cea a Japoniei în Asia și Pacific.
- 2) Confruntarea pașnică directă a celor două puteri expansioniste, în lupta pentru hegemonie asupra sistemului internațional.
- 3) Contestarea de către URSS a modului de configurare a sistemului internațional, a modului cum era distribuită puterea la nivel internațional.

Caracteristicile Războiului Rece au fost următoarele:

- 1) *Nu a fost un conflict armat, deschis*, în sensul tradițional al termenului. Războiul Rece a constat într-o cursă a înarmărilor pe fundalul unor incompatibilități ideologice între doi actori angrenați într-o luptă pașnică pentru putere în sistemul internațional. Deși nu au existat confruntări militare directe, indirect cele două superputeri s-au confruntat prin intermediul unor terți, ca în cazul războiului din Vietnam.
- 2) Sistemul internațional s-a întors la tradiționala *balanță de putere cu două talere*. Echilibrul nu a fost unul constant, SUA înregistrând pentru o scurtă perioadă un avantaj prin dezvoltarea, încă din perioada celui de-al doilea război mondial, a armei nucleare. Acest avantaj este contrabalansat în anul 1949, când URSS construiește și ea arma nucleară.
- 3) *Cele două puteri împart globul în sfere de influență*, ajungând să aibă granițe comune.

Aceste caracteristici au determinat ca Războiul Rece să treacă prin perioade succesive de răcire și încălzire. a) Prima etapă a Războiului Rece (1945-1948) se află sub influența doctrinei Truman, bazată pe politica de îngrădire a Uniunii Sovietice.

1.4.3. Sistemul internațional după sfârșitul Războiului Rece

Anii '90 s-au caracterizat prin continuarea procesului de fragmentare a sistemului internațional ca urmare a formării de noi state independente, proces accentuat de conflictele interetnice din Europa de sud-est și consolidarea unor state din Africa, Asia și America Latină.

Exemple Formarea de noi state independente în Europa Centrală și de Est a fost rezultatul divizării unor state, cum este cazul Cehoslovaciei prin divizarea căreia (denumită Divorțul de catifea) s-a format Republica Cehă și Slovacia, sau desprinderii unor state din statele federative, cum este cazul statelor desprinse din URSS (Ucraina, Letonia, Lituania, Estonia, Republica Moldova, etc).

Politica externă a statelor se orientează spre cooperarea în cadrul organizațiilor internaționale, al căror număr crește continuu. Apar noi organizații și se dezvoltă cele existente care vizează cooperarea regională, cum ar fi Uniunea Europeană (UE), Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Acordul Nord-American al Liberului Schimb (NAFTA), Piața comună a Sudului (Mercosur), Uniunea Statelor Africane. Crește interdependența dintre state, iar acestea devin mai responsabile în plan internațional. Se modifică și natura actorilor internaționali, perioada fiind caracterizată prin afirmarea organizațiilor internaționale ca jucători semnificativi ai sistemului internațional. Crește și rolul organizațiilor internaționale neguvernamentale precum și puterea societăților transnaționale, apar organizații teroriste, se recunoaște calitatea de subiect de drept internațional unor entități nestatale.

Cu toate acestea, statul rămâne principalul actor în sistemul internațional. Sistemul internațional cunoaște o permanentă schimbare, se reconfigurează continuu. În ultimele decenii s-a înregistrat creșterea puterii politice și economice a unor state (China, spre exemplu) și organizații internaționale interguvernamentale (UE).

CATEGORII DE SUBIECTE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC CONTEMPORAN

Sistemul internațional este un set de relații, structurat conform unor reguli și tipare de interacțiune care stabilesc cine este considerat membru al sistemului, care sunt drepturile și responsabilitățile pe care le au membrii și ce tip de acțiuni și răspunsuri apar între membrii sistemului.

Dacă în Relațiile internaționale este utilizată noțiunea de „actor internațional”, Dreptul internațional public o folosește pe cea de „subiect de drept internațional public”.

Categoriile de subiecte în dreptul internațional public contemporan sunt:

- a) statele;
- b) organizațiile internaționale interguvernamentale.

Alte entități, cum ar fi popoarele și mișcările de eliberare națională, organizațiile neguvernamentale internaționale, societățile transnaționale, sunt incluse de unii autori în categoria subiectelor dreptului internațional. Acestea au un statut special, putând dobândi anumite drepturi și asuma anumite obligații internaționale, dar fără a dispune de o capacitate juridică deplină pe plan internațional. De asemenea, o poziție aparte în privința capacității juridice de drept internațional o ocupă individul.

Parcurgând literatura de specialitate se poate aprecia că monopolul conferit statului a intrat într-o fază de contestare sistematică, mai ales după anii 70 când evoluțiile la nivel internațional au stimulat privilegierea actorilor nestatali, în special a celor transnaționali. Nii participanți transnaționali au fost investiți, adesea, cu un considerabil potențial de schimbare în politica internațională, relațiile internaționale fiind înțelese drept politică globală.

Globalizarea

Cu o origine situată în anii 60, termenul de globalizare a început să fie uzitat tot mai frecvent în anii 80, devenind treptat conceptul anilor 90. Similar altor concepte centrale din vocabularul științelor politice, precum putere, democrație și autodeterminare națională, termenul globalizare rămâne unul controversat, neavând o definiție precisă și nici unanim acceptată. Fenomenul globalizării a fost interpretat în mod diferit, conturându-se trei curente de gândire importante.

• *Hiperglobalismul:*

- Consideră globalizarea o reorganizare fundamentală a cadrului de desfășurare a activităților umane;

- Apreciază că motorul globalizării este capitalismul și tehnologia;

- Anticipază sfârșitul statului-națiune și instaurarea unor forme de guvernanță globală, într-un mediu economic global.

• *Scepticismul:*

- Consideră globalizarea doar o internaționalizare și o regionalizare;

- Apreciază că motorul globalizării îl constituie piețele, acțiunile și politicile statelor;

- Consideră că statele vor rămâne principalii actori politici și economici, de ale căror interese și acțiuni va depinde în permanent gradul de instituționalizare internațională.

• Curentul care pune accentul pe *transformarea societății internaționale* și care combină cele două opinii menționate anterior, susținând că:

- Globalizarea constă într-o rearanjare a relațiilor internaționale;

- Motorul globalizării îl constituie caracteristicile modernității;

- Globalizarea presupune un nivel de interconectare a actorilor internaționali fără precedent;

- Apreciază că globalizarea va coexista cu fragmentarea sistemului internațional.

Pentru globalizare se mai folosesc termenii de *internaționalizare*, *liberalizare*, *universalizare*, *mondializare*, *modernizare* sau *occidentalizare*, însă în literatura de specialitate se apreciază că acești termeni se referă la anumite dimensiuni ale globalizării, aflându-se într-o relație mai degrabă de complementaritate decât de sinonimie.

Globalizarea prezintă *cinci dimensiuni*:

- *Globalizarea politică* care reprezintă extinderea globală și uniformizarea unor idei, valori, norme, instituții și practice politice. Se vorbește despre în acest context despre guvernare globală (global governance).
- *Globalizare economică sau financiară* care constă în acceptarea la nivel global a unor norme, practice și mecanisme economice, internaționalizarea producției, relaxarea frontierelor tarifare, creșterea controlului actorilor nestatali asupra politicilor și instrumentelor economice, monetare și fiscale.
- *Globalizarea culturală* care constă în diseminarea și hibridizarea unor valori culturale, simboluri, semnificații și formarea unei culturi globale sau cel puțin a unei conștiințe globale.
- *Globalizarea tehnologică* care constă în expansiunea și uniformizarea la nivel global a tehnologiilor informațiilor, comunicațiilor și de transport, determinând comprimarea simbolică a spațiului și timpului.
- *Globalizarea socială* semnifică expansiunea geografică a interacțiunilor sociale, uniformizarea stilului de consum (life style), creșterea mobilității populației, dezvoltarea unor mișcări sociale transnaționale și deci comprimarea spațiului și timpului din punct de vedere social.

Concluzia este că subiect de drept internațional public, în cadrul relațiilor intrenaționale, poate fi orice entitate, care joacă un rol identificabil în cadrul respectivelor relații internaționale.

„Actorii” care evoluează pe scena internațională

- *Statele*

Convenția de la Montevideo privind drepturile și îndatoririle statelor adoptată în anul 1933 cuprinde o un set complet de criterii pentru identificarea statelor. Articolul 1 al acestei convenții stabilește că statul, ca persoană în dreptul internațional, trebuie să aibă următoarele caracteristici:

- a) o populație permanentă;
- b) un teritoriu determinat;
- c) o autoritate guvernamentală;
- d) capacitatea de a intra în relații cu alte state.

Statele sunt cele mai importante subiecte ale dreptului internațional public, în calitatea lor de colectivități umane organizate care se bucură de suveranitate. De altfel, suveranitatea este cea care asigură *baza politică și juridică a calității statului ca subiect de drept internațional*.

Mărimea statelor poate fi apreciată în funcție de întinderea teritoriului și numărul de locuitori, iar puterea acestora în funcție de dimensiunile activității economice și capacitățile

militare deținute. Astfel, putem vorbi despre state mari și state mici; despre superputeri, mari puteri și state cu o influență neglijabilă asupra sistemului internațional.

- ***Organizațiile internaționale interguvernamentale***

Acestea sunt forme de asociere liberă între state, create pe baza unor tratate internaționale. Din această categorie fac parte organizații precum: Uniunea Europeană (UE), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Consiliul Europei, etc.

- ***Popoarele și mișcările de eliberare națională***

Popoarele. Calitatea de subiect internațional al popoarelor rezultă din prevederile Cartei ONU, care face referire la ele încă din art. 1 alin. 2: unul din scopurile organizației este cel de a „dezvolta relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptului lor de a dispune de ele însele” și se întemeiază pe afirmarea principiului auto-determinării ca principiu fundamental al dreptului internațional.

Pentru ca o entitate să poată fi considerată popor, ea trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie determinată, să aibă o identitate evidentă;
- să aibă legătură cu un anumit teritoriu.

Pentru a evita orice confuzii, trebuie precizat că este general acceptată norma potrivit căreia minoritățile naționale nu pot fi considerate popoare și în consecință nu se bucură de dreptul la auto-determinare.

Mișcările de eliberare națională. Mișcările de eliberare națională care acționează pe un anumit teritoriu pot stabili relații internaționale cu state sau cu alte mișcări de același tip. Pentru a fi recunoscute ca subiecte de drept internațional, mișcările de eliberare națională trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă organe proprii de conducere, reprezentative;
- să exercite autoritatea de facto pe un anumit teritoriu;
- acest teritoriu să reprezinte o parte însemnată din teritoriul statului în care acționează;
- să constituie o forță organizată, capabilă să ducă până la capăt lupta de eliberare națională în vederea constituirii unui stat independent. Această din urmă condiție trebuie privită în legătură cu situația tranzitorie în care trebuie să se găsească mișcarea respectivă.

- ***Organizațiile internaționale neguvernamentale***

Acestea sunt recunoscute ca actori internaționali în măsura în care generează consecințe pe scena internațională și sunt suficient de importante pentru a fi incluse într-o analiză a politicii internaționale. Au caracter nestatal (sunt organizații neguvernamentale) organizațiile care sunt în mare măsură sau complet independente de finanțarea și controlul statal.

Exemple de asemenea organizații: Amnesty International, Societatea Internațională de Cruce Roșie, Human Rights Watch, Greenpeace etc

- ***Societățile transnaționale***

Corporațiile, societățile transnaționale, companiile multinaționale sau, simplu, multinaționale sunt societăți/profioniști (firme) care au sucursale în afara granițelor statului de origine. Ele au o prezență veche pe scena internațională, dar perioada postbelică a marcat creșterea masivă a numărului acestora precum și a ponderii lor în economia mondială. La baza expansiunii societăților transnaționale se află investițiile externe directe, iar guvernele statelor-gazdă optează pentru măsuri de stimulare, de atragere a acestor investiții sau pentru măsuri de limitare ori chiar de blocare a lor, în funcție de interesele prevalente în anumite momente istorice.

Societățile transnaționale reprezintă întreprinderi formate dintr-un centru de decizie localizat într-o țară și centre de activitate înzestrate sau nu cu personalitate juridică proprie situate în una sau mai multe țări. Determinarea locului și rolului acestor entități în cadrul comunității internaționale constituie o problemă controversată. Unii autori consideră societățile transnaționale ca fiind veritabile subiecte ale dreptului internațional, având în vedere forța lor economică și extinderea activității lor în numeroase state, precum și capacitatea acestor societăți de a încheia contracte de stat, adică acele contracte ce intervin între un stat și o astfel de societate, privind furnizarea unor bunuri sau servicii, exploatarea unor bogății naturale etc. Alți autori arată că societățile transnaționale nu pot fi subiecte de drept internațional.

Exemple de companii multinaționale: Ford, General Electric, General Motors, Nokia, Samsung, Lukoil, Volvo, Vienna Insurance Group, Metro, Carrefour etc

- ***Persoana fizică***

Una dintre cele mai controversate probleme din doctrina dreptului internațional contemporan este cea a poziției individului ca subiect al dreptului internațional public. Unii autori susțin că individul este un subiect al dreptului internațional public, prin aceea că statul nu ar fi decât un instrument pentru promovarea unor interese colective, iar actele sale sunt aduse la îndeplinire prin intermediul indivizilor, considerați singurele subiecte ale dreptului internațional public. Alți autori neagă calitatea individului de subiect al dreptului internațional public, arătând că el este doar un obiect al acestei ramuri de drept, prin legătura de cetățenie pe care o are cu statul.

În literatura de specialitate se vorbește despre „*actori legitimi*” care respectă normele dreptului internațional public și „*actori nelegitimi*” care încalcă aceste norme. În ultimele decenii tabloul actorilor internaționali a devenit unul deosebit de complex întrucât alături de actorii legitimi s-au afirmat și actorii nelegitimi, precum mișcările teroriste transfrontaliere și alte grupuri transfrontaliere (transnaționale) ale crimei organizate, dar și așa-zise mișcări de eliberare națională, miliții și mișcări de gherilă a căror activitate depășește frontiera unui stat. De asemenea, în literatură de specialitate se folosește noțiunea de „*actori transnaționali*” care operează ca rețele sau participă în rețele care depășesc granițele a două sau mai multe state, cu alte cuvinte se angajează în relații transnaționale ce leagă sistemele politice, economice, sociale și culturale.

Tendențe manifestate în sistemul internațional contemporan

Statul continuă să fie actorul principal în cadrul relațiilor internaționale, în ciuda presiunii și concurenței exercitate de ceilalți actori.

Redăm în continuare tendințele sistemului internațional contemporan:

- *Constituirea unor organizații internaționale regionale sau cu vocație de universalitate cărora statele membre le transferă dreptul de a adopta hotărâri în anumite domenii specificate în tratate.*

Exemple: Statele membre ale Consiliului Europei trebuie să recunoască jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) care funcționează în cadrul organizației. Eforturi similare sunt vizibile și în domeniul democrației și a economiei de piață și avem în vedere, în acest sens, hotărârile Curții Europene de Justiție care funcționează în cadrul Uniunii Europene.

- *Statele trebuie să țină cont de intercondiționările manifestate la nivel global, de existența unor domenii de impact pentru opinia publică internațională, cum ar fi protecția mediului ori cea a animalelor, atât în ceea ce privește deciziile de politică internă, cât și comportamentul pe arena internațională, sub amenințarea sancțiunilor specifice.*

Noțiuni generale privind organizațiile internaționale interguvernamentale

Organizații internaționale interguvernamentale și organizații internaționale neguvernamentale

O organizație internațională este o asocierie statală, reunind mai multe state, sau nestatală, reunind mai multe persoane fizice sau juridice având cetățenie și naționalități diferite. Prima categorie de asociații poartă numele de Organizații Internaționale Interguvernamentale, iar a doua categorie, Organizații Internaționale Neguvernamentale.

Scurt istoric al organizațiilor internaționale interguvernamentale

Asocieri statale au existat încă din antichitate, cele mai multe bazându-se pe egalitatea între membrii și libertatea de adeziune.

Exemple:

Liga de la Delos (sec. V î.Hr.) a reprezentat o inovație majoră în practica alianțelor militare ale antichității. Era o asocierie politico-militară cu caracter permanent. Liga avea un consiliu convocat anual la Delos, consiliu din care făceau parte reprezentanții fiecărei cetăți aliate, inclusiv Atena, fiecare cetate având dreptul la un vot. Principalul scop era constituirea unei flote permanente, gata să intervină în favoarea fiecărui aliat. Astfel, fiecare cetate trebuia să participe cu un contingent de corăbii cu echipaje mobilizate permanent sau să participe cu o contribuție la tezaurul comun păstrat în sanctuarul de la Delos. Liga reputează victorii, dar cunoaște și înfrângeri. Mai multe cetăți încearcă să se retragă din Ligă, iar atenienii mută tezaurul la Atena, pe Acropole, pedepsind cetățile rebele prin confiscarea teritoriilor și obligarea la plata unui tribut anual. Până la războiul Peloponesiac, 275 de cetăți rămân afiliate Ligii.

Factorii care au determinat apariția și proliferarea organizațiilor internaționale interguvernamentale

1. Constituirea Organizațiilor Internaționale Interguvernamentale a fost determinată de factori multipli, dar în primul rând de necesitatea prevenirii războiului și reglementării regulilor de purtare a lui. Acesta a fost și scopul primordial al constituirii Societății Națiunilor și a Organizației Națiunilor Unite (ONU).
2. Revoluția industrială și descoperirile din domeniile științei constituie un alt factor care a favorizat cooperarea dintre state. Domenii prioritare de cooperare sunt comerțul, transferul de tehnologie, dezvoltarea regională.

Exemple

- Cel mai important mecanism pentru promovarea și reglementarea comerțului internațional a fost Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT) creat în 1947. Principiile lui au fost încorporate în Organizația Mondială a Comerțului creată în anul 1995.
  - În anul 1945 au fost create două organizații financiare internaționale care au ca scop creșterea și dezvoltarea economică: Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD).
3. Problemele noi cu care s-a confruntat omenirea au potențat și ele creșterea numărului organizațiilor internaționale. Dăm câteva exemple de probleme care au determinat un plus de cooperare: creșterea populației, sărăcia și dificultățile privind asigurarea hranei, deteriorarea mediului înconjurător și nevoia de a-l proteja, epuizarea resurselor naturale, utilizarea spațiului cosmic.

Rolul organizațiilor internaționale interguvernamentale

Principala funcție a organizațiilor internaționale interguvernamentale este aceea de a asigura mijloacele de cooperare între state, în domenii de interes comun. Aceste organizații au la bază principiul cooperării voluntare.

O rețea de organizații internaționale de diverse mărimi și tipuri leagă în prezent oamenii din toate țările, fapt care indică creșterea interdependenței internaționale. Aceste organizații furnizează rețeaua instituțională care menține o anumită ordine mondială chiar și atunci când conducătorii și contextele se schimbă sau când normele internaționale sunt subminate de modificările bruște ale relațiilor de putere. În centrul acestei rețele se află cea mai importantă organizație internațională interguvernamentală, Organizația Națiunilor Unite.

Definiția organizațiilor internaționale interguvernamentale

O posibilă definiție, dată de unul dintre raportorii Comisiei de Drept Internațional al Organizației Națiunilor Unite, ar fi următoarea: *Organizațiile Internaționale sunt asocieri de state, constituite prin tratat, înzestrate cu o constituție și organe comune, posedând o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre.*

Caracteristicile organizațiilor internaționale interguvernamentale

1. La asociere participă, ca părți contractante, statele prin reprezentanții guvernelor.

2. Asocierea se realizează pe baza acordului de voință al statelor, acord care se materializează într-un tratat purtând denumirea de Cartă, Statut, Constituție, Pact, etc. Aceste două elemente disting organizațiile internaționale interguvernamentale de organizațiile internaționale neguvernamentale la care părți sunt persoane fizice și juridice. Tratatul impune părților o anumită conduită, drepturi și obligații.
3. Asocierea presupune urmărirea unor scopuri, obiective comune cum ar fi menținerea păcii, dezvoltarea economică, cooperarea financiară.
4. Organizația internațională interguvernamentală are o structură instituțională proprie, adică are un număr de organe prin care își desfășoară activitatea potrivit statutului.
5. Pentru a fi calificată drept organizație internațională, asocierea de state trebuie să se constituie și să-și desfășoare activitatea pe baza normelor de drept internațional.
6. Organizația internațională interguvernamentală are o personalitate juridică proprie, adică are drepturi și obligații pe teritoriul statelor membre, în raporturile cu acestea sau cu alte subiecte de drept internațional.

Clasificarea organizațiilor internaționale interguvernamentale

Clasificarea organizațiilor internaționale prezintă dificultăți din cauza diversității lor și a regulilor care le guvernează funcționarea. Totuși putem stabili câteva criterii de clasificare.

1) În funcție de compoziție distingem între organizații cu caracter universal și organizații cu caracter regional.

Din cele cu caracter universal pot face parte toate statele lumii, indiferent de sistemul lor politic, nivelul de dezvoltare economică, orientare religioasă, etc. Ele au un puternic caracter eterogen.

Pentru calificarea unei organizații ca fiind cu caracter universal este suficient ca actele constitutive să prevadă posibilitatea ca toate statele lumii să adere la ele și nu este necesar ca toate statele lumii să fi devenit, în mod efectiv, membre. Tocmai de aceea, mai potrivit ar fi să le numim organizații cu vocație universală.

2) În funcție de activitatea pe care o desfășoară, distingem:

a) ***Organizații politice*** care militează pentru menținerea păcii și securității internaționale, neamestecul în treburile interne ale statelor, respectarea integrității teritoriale. Acestea se implică în orice probleme care privesc interesele vitale ale statelor. Exemple: ONU, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

b) ***Organizații tehnice*** care vizează cooperarea în pe tărâm tehnic.

Exemple □ Uniunea Poștală Universală (UPU) □ Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor □ Organizația Metrologică Mondială.

c) ***Organizații economico-financiare*** care vizează cooperarea în domeniul economic-financiar. Exemple □ Organizația Mondială a Comerțului □ Fondul Monetar Internațional (FMI) □ Grupul Băncii Mondiale.

d) **Organizații cu preocupări în domeniul social** care vizează cooperarea pentru apărarea drepturilor omului.

Exemple □ Consiliul Europei □ Organizația Internațională a Muncii (OIM) □ Organizația Mondială a Sănătății (OMS).

e) **Organizații militare** care vizează cooperarea politico-militară în vederea asigurării păcii și securității internaționale.

Exemple □ Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO/OTAN). □ OSCE

f) **Organizații care desfășoară activități culturale** și care acordă o mare atenție evoluției prin educație.

Exemple □ Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO).

g) **Organizații științifice** care vizează cooperarea științifică.

Exemple □ Organizația Mondială de Proprietate Intelectuală □ Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA).

Întrucât organizațiile internaționale au scopuri principale, dar și secundare, de multe ori nespecificate expres, mai potrivit ar fi să le numim preponderent economice, politice, tehnice, etc.

3) În funcție de *structura instituțională*, distingem între:

a) **organizațiile de cooperare** și

b) **organizații de integrare**.

Cele mai multe organizații internaționale sunt de *cooperare*. Ele se constituie și funcționează cu respectarea principiilor suveranității de stat, egalității între state și cooperării voluntare. Structura lor instituțională este formată dintr-o adunare plenară, un organ cu compunere restrânsă și un secretariat. Deciziile acestor organizații au valoare de recomandare pentru statele membre.

Organizațiile de integrare tind să impună deciziile lor statelor membre, având caracter supranațional. Pentru a avea caracter supranațional trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) Deciziile trebuie să aibă forță obligatorie pentru statele membre și cetățenii acestora.

b) Să aibă organe proprii care să adopte deciziile obligatorii, precum și mecanisme de impunere a deciziilor.

c) Să exercite funcții guvernamentale fără cooperarea statelor (spre ex., adoptarea unor politici sociale, economice, monetare, financiare).

d) Amendarea și revizuirea actelor constitutive, precum și revizuirea organizației nu se realizează fără consimțământul organelor organizației.

Organizațiile internaționale neguvernamentale (OING)

Organizațiile internaționale neguvernamentale generează consecințe pe scena internațională și sunt recunoscute ca actori în sistemul internațional. Activitatea lor este foarte diversă, acoperind toate domeniile de activitate.

Exemple: Este binecunoscută activitatea unor OING precum Amnesty International, Societatea Internațională de Cruce Roșie și Semilună Roșie, Human Rights Watch, Freedom House, Greenpeace, Medecins sans Frontieres, Reporters sans Frontieres, Transparency International și multe altele care au secțiuni sau au desfășurat acțiuni inclusiv în România.

Caracteristicile OING-urilor:

- Se constituie pe teritoriul unui stat, conform legislației acestuia;
- Au ca membri persoane fizice și juridice care urmăresc un scop comun;
- Au un act constitutiv, regulamente de organizare și funcționare;
- Au organe proprii;
- Mijloacele lor financiare care se compun din contribuțiile obligatorii ale membrilor, contribuții voluntare, donații, venituri din activități proprii. Ele pot beneficia de sprijin financiar din partea statului sau de anumite facilități, cum ar fi asigurarea gratuită a unui sediu.

Aceste organizații au, de regulă, o agendă internă, dar este posibil ca activitatea lor să devină transfrontalieră atunci când se solicită sprijinul guvernului unui stat străin ori a societății civile a acestuia. Este posibil ca organizația neguvernamentală să se asocieze cu altele din alte țări, mobilizate de aceleași scopuri, sau să-și constituie secțiuni și în străinătate. Astfel, activitatea internă devine internațională, iar organizația neguvernamentală internă devine internațională, adică ONG-ul devine OING.

PERSONALITATEA JURIDICĂ A ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Precizări prealabile

Organizațiile internaționale interguvernamentale sunt acele asocieri ale statelor, constituite în temeiul acordului lor de voință, în scopul realizării unor obiective și activități determinate în planul relațiilor internaționale.

Pentru a beneficia de personalitate juridică internațională, o organizație internațională trebuie să întrunească următoarele elemente constitutive:

1. să fie constituită din state în calitate de membri;
2. să fie constituite în temeiul unui tratat multilateral încheiat între statele membre;
3. să aibă o structură instituțională proprie (formată din organe cu funcționare permanentă sau periodică și cu atribuții determinate de tratatul constitutiv), capabilă să adopte acte opozabile membrilor organizației.

La aceste elemente, doctrina mai adaugă și necesitatea conformității organizației cu normele dreptului internațional.

Odată întrunite aceste elemente, organizația internațională dobândește personalitate juridică internațională, distinctă de cea a statelor membre.

OIG este titulară de drepturi și obligații pe care le dobândește prin voința statelor. Statele membre transferă OIG unele din puterile lor, astfel încât aceasta promovează interesele comune ale membrilor ei. În acest scop, OIG intră în contact cu alte subiecte de drept internațional: state și alte OIG.

Ele dobândesc personalitate juridică proprie, distinctă de cea a statelor ce o compun, opozabilă erga omnes. Personalitatea juridică a OIG se manifestă:

- în ordinea internațională (personalitate juridică internațională) și
- în ordinea internă a statelor (personalitate juridică de drept intern).

Personalitatea juridică internațională

Personalitatea juridică internațională exprimă calitatea de subiect de drept internațional. Temeiul ei îl constituie acordul de voință al statelor, materializat în actul constitutiv în care se stabilesc obiectivele, principiile de funcționare, domeniul de activitate, structura instituțională a organizației și competența organelor organizației.

Actele constitutive nu prevăd, de regulă, că OIG au personalitate juridică internațională, ea apare ca implicită. Se consideră că din moment ce statele împuternicesc OIG să încheie tratate, să pregătească textele unor convenții noi sau, cum este cazul ONU, să mobilizeze forțe pentru menținerea păcii și securității internaționale, o prevedere referitoare la personalitatea lor juridică internațională este superfluă. Prin atribuțiile și funcțiile cu care sunt investite prin actul constitutiv, OIG sunt împuternicite să acționeze pe plan internațional, ca entități distincte, în conformitate cu regulile stabilite de dreptul internațional. Actul constitutiv are valoare nu numai prin ce prevede în mod expres ci și prin ceea ce el presupune.

Personalitatea juridică internațională a organizațiilor internaționale nu este identică, ea diferă în funcție de natura competențelor fixate prin actul constitutiv. Prin urmare, *întinderea personalității juridice diferă de la o organizație la alta în funcție de actele constitutive.* Dacă statele, potrivit dreptului internațional, sunt egale din punct de vedere juridic și, în virtutea acestui principiu, personalitatea lor juridică are un conținut identic, personalitatea juridică a organizațiilor internaționale cunoaște o varietate infinită.

Spre deosebire de state, organizațiile internaționale au o personalitate juridică internațională cu un caracter limitat și specializat, legat de scopul și de funcțiile specifice determinate la constituire. Personalitatea juridică internațională conferă organizațiilor internaționale următoarele **drepturi**:

1. *de a încheia tratate cu statele membre*, cu state terțe sau cu alte organizații, cu excepția cazurilor în care actul constitutiv interzice acest lucru;
2. *de a stabili și menține legături cu misiunile permanente ale statelor membre acreditate pe lângă ele și de a numi misiuni proprii pe lângă state membre, state terțe sau alte organizații internaționale;*

3. *de a înainta plângeri internaționale* pentru daunele suferite de organizație sau de reprezentanții săi;

4. *de a-și constitui și gestiona resursele financiare.*

De asemenea, organizațiile internaționale dobândesc și o serie de **obligații**, în temeiul personalității lor internaționale. Astfel, ele sunt obligate să respecte dreptul internațional și săși desfășoare activitatea în conformitate cu normele acestuia.

Organizațiile internaționale mai au și unele competențe specifice, cum ar fi:

- competența normativă – de a elabora norme sau reguli convenționale de drept internațional;
- competența de control sau de sancționare în raporturile cu statele membre.

În ceea ce privește opozabilitatea personalității juridice internaționale a OIG distingem două aspecte:

- opozabilitatea față de statele membre,
- opozabilitatea față de celelalte state (nemembre).

Opozabilitatea față de statele membre decurge din necesitatea de a îndeplini scopurile organizației. Organizația are organe speciale în acest sens, iar membrii organizației se angajează să-i acorde sprijin. Organizația Internațională ia măsuri, întreprinde acțiuni, ia decizii, impune sarcini statelor membre pe care acestea trebuie să le respecte și să le îndeplinească. Personalitatea juridică internațională poate fi mai largă sau mai restrânsă în funcție de obligațiile asumate de statele membre prin actul constitutive, domeniul în care ele operează și natura organizației – universal sau regional.

În ceea ce privește opozabilitatea față de state terțe, nemembre ale organizației, există o regulă cutumiară de drept internațional (art.34 al Convenției de la Viena privind Dreptul tratatelor) potrivit căreia *un acord nu creează prin el însuși obligații și drepturi pentru un stat terț, fără consimțământul acestuia*. Rezultă deci că opozabilitatea personalității juridice internaționale a organizațiilor internaționale depinde de recunoașterea acesteia de către terți. Dar personalitatea juridică a organizațiilor internaționale nu este doar o personalitate recunoscută doar de statele membre, ci o personalitate internațională obiectivă, opozabilă *erga omnes*.

Personalitatea juridică de drept intern

Pentru realizarea scopurilor propuse, organizațiile internaționale intră în raporturi juridice cu persoane fizice sau juridice pe teritoriul statelor membre. Pentru aceasta se impune ca ele să aibă capacitatea de a fi titular de drepturi și obligații în raporturi de drept intern pe teritoriul oricărui din statele membre și chiar pe teritoriul unor state nemembre.

Exemple:

Atunci când un stat nemembru este interesat de activitatea unei organizații, dar nu are suficient interes pentru a deveni parte a acesteia sau nu îndeplinește condițiile de aderare, el are posibilitatea de a accede la lucrările organizației în calitate de *observator* sau *membru asociat*, potrivit actului constitutiv al organizației. Între organizație și statul nemembru se pot

încheia acorduri speciale, în baza cărora, activitățile organizației, realizate în mod normal în beneficiul membrilor săi, sunt extinse și asupra statului nemembru.

Ca urmare a ratificării actului constitutiv, statele membre recunosc personalitatea juridică de drept intern a organizației, astfel încât aceasta poate întreprinde pe teritoriul lor toate măsurile și acțiunile necesare pentru atingerea scopurilor organizației. Totuși, acest fapt nu echivalează cu asimilarea organizațiilor internaționale cu subiectele de drept intern.

Personalitatea juridică de drept intern se manifestă și în raport cu statul pe teritoriul căruia își are sediul. Această personalitate semnifică tratamentul de care se bucură organizația internațională din partea statului de sediu (stat gazdă sau de reședință).

Formele de manifestare a personalității juridice

a). Capacitatea de a încheia tratate

- *Definiția tratatelor*

Tratatul internațional este acordul de voință intervenit între subiecte ce au capacitatea de a fi încheia în mod valabil (state sau organizații internaționale), cu intenția de a stabili raporturi juridice în conformitate cu dreptul internațional.

- *Clasificarea tratatelor*

Clasificarea tratatelor se face după mai multe criterii.

Astfel, după efectele tratatelor față de părți, se disting: tratate-legi (cu valoare normativă) și tratate-contract (cu efecte comparabile cu cele ale contractelor din dreptul privat).

După criteriul numărului subiectelor, întâlnim tratate bilaterale și tratate multilaterale. Aplicarea criteriului calității subiectelor determină distincția dintre tratate între state, tratate între state și organizații internaționale și tratate între organizații internaționale. Un alt criteriu este cel al obiectului tratatului: tratate politice, militare, economice, culturale etc. După criteriul aplicării în timp, tratatele pot fi cu termen sau nelimitate în timp. După criteriul aplicării în spațiu, distingem tratate universale și tratate regionale.

- *Codificarea dreptului tratatelor* este realizată de Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor (1969).

Unele acte constitutive prevăd expres capacitatea OIG de a încheia tratate, altele nu. Astfel s-au conturat două curente de opinie:

- se consideră că organizațiile internaționale au capacitatea de a încheia tratate numai dacă actele constitutive prevăd acest lucru și numai în limitele prevăzute de acestea;

- organizațiile internaționale au capacitatea de a încheia tratate chiar dacă aceasta nu este prevăzută în mod expres în actele constitutive, în temeiul deciziilor și regulilor stabilite de organele organizației și în temeiul regulilor dreptului internațional.

Convenția de la Viena din anul 1986 privitoare la dreptul tratatelor prevede la art. 6: „Capacitatea unei organizații Internaționale de a încheia tratate este guvernată de regulile acestei organizații”. Putem formula următoarele concluzii:

- actul constitutiv este principalul temei al acestei capacități,
- deciziile organizațiilor internaționale pot constitui temeiul acestei capacități,
- dacă actul constitutiv nu conține prevederi exprese în acest sens, această capacitate se poate deduce din funcțiile organizației,
- organizațiile internaționale nu pot încheia acorduri care nu au legătură cu obiectivele, scopul sau funcțiile organizației.

b). Dreptul de legație

Ca și statele, organizațiile internaționale au dreptul de a fi reprezentate pe lângă alte subiecte de drept internațional (legație activă) și de a primi reprezentanți ai acestora (legație pasivă).

Exemple

Dreptul de reprezentare se exercită prin misiunile diplomatice ale căror funcții, structură și personal sunt reglementate de *Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice*, adoptată în 1961 și intrată în vigoare în 1964, principalul izvor al dreptului diplomatic.

□ *Misiunile diplomatice*

Misiunile diplomatice sau reprezentanțele diplomatice au fost definite în doctrină ca fiind acele "organe ale unui subiect de drept internațional, instituit în mod permanent pe lângă un alt subiect de drept internațional și însărcinat cu asigurarea relațiilor diplomatice ale acestui subiect". Misiunile diplomatice se pot clasifica după mai multe criterii: după criteriul duratei, distingem misiuni permanente și misiuni temporare; după subiectele relațiilor diplomatice, întâlnim misiuni diplomatice între state (ambasade, legații, nunțiatouri etc.) și misiuni diplomatice între state și organizații internaționale. Statul care trimite misiunea diplomatică poartă denumirea de ***stat acreditant***, iar statul care primește această misiune se numește ***stat acreditar***.

Articolul 3 al Convenției de la Viena stabilește principalele funcții ale misiunilor diplomatice.

□ *Structura și personalul misiunilor diplomatice*

Organizarea internă a misiunii diplomatice este de competența statului acreditar. **Structura** misiunii diplomatice cuprinde, în general următoarele subdiviziuni:

- șeful misiunii;
- cancelaria – secția centrală a misiunii, unde are loc primirea și pregătirea actelor care sunt de competența șefului misiunii și unde se coordonează munca celorlalte secții ale misiunii. Tot aici se păstrează arhivele și codurile diplomatice;
- secția politică;
- secția economică și comercială;
- secția sau biroul de presă;

- secția consulară – gestionează activitățile legate de pașapoarte, vize, actele administrative, notariale, judiciare, asistență și protecție consulară;
- biroul atașatului cultural;
- biroul atașatului militar;
- biroul pentru migrațiuni.

Personalul misiunii diplomatice se împarte, potrivit art. 1 al Convenției de la Viena, în mai trei categorii: personal diplomatic, personal tehnicadministrativ și personal de serviciu.

Legăția activă. Nici o organizație internațională nu este împuternicită expres prin actul constitutiv să trimită reprezentanți în statele membre. Totuși acest lucru se întâmplă.

Exemple:

În țara noastră sunt reprezentate numeroase organizații dintre care amintim: Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană, Fondul Monetar Internațional, Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Internațională pentru Migrații.

Organizațiile internaționale pot avea misiuni permanente și misiuni speciale. Misiuni permanente au rolul de a informa statul despre activitățile desfășurate și de a coordona programele de asistență, iar misiuni speciale sunt trimise temporar, cu scop bine determinat. Asemenea misiuni pot fi trimise și pe lângă state terțe sau alte organizații internaționale.

Legăția pasivă. Organizațiile internaționale pot primi reprezentanți dacă acest drept a fost prevăzut în actele constitutive și în acordul de sediu. Denumiri folosite sunt „delegații permanente”, „misiune permanentă”, „reprezentant permanent”.

c). *Recunoașterea altor subiecte de drept internațional*

Organizațiile internaționale intră în contact:

- cu state membre,
- cu state terțe,
- cu alte organizații internaționale,
- cu entități nestatale, cum ar fi popoarele și mișcările de eliberare națională, Astfel, organizațiile internaționale acestea le recunosc acestora calitatea de subiect de drept internațional.

Echivalează cu o recunoaștere:

- admiterea ca membru în organizație,
- încheierea unui acord,
- invitația la o sesiune sau conferință

c). Capacitatea de a prezenta reclamații

Organizațiile internaționale trebuie să-și apere interesele și să-și protejeze agenții, având și obligația de a răspunde pentru actele acestora. Astfel, atât ele cât și agenții lor pot depune reclamații la instanțele internaționale sau la tribunalele administrative ale organizațiilor internaționale.

Pentru *soluționarea diferendelor dintre state*, mijloacele de reglementare sunt cele pașnice, consacrate în dreptul internațional public.

Exemple:

Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale presupune clarificări conceptuale.

Noțiunea de diferend internațional

Noțiunea de diferend internațional a fost definită în jurisprudența internațională ca fiind "un dezacord asupra unei chestiuni de drept sau de fapt, un conflict de opinii juridice sau de interese între state".

Principii aplicabile soluționării diferendelor internaționale

1. Principiul fundamental aplicabil în materia diferendelor internaționale este principiul soluționării pașnice a diferendelor internaționale.

2. Principiul nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, cu caracter de normă imperativă a dreptului internațional.

3. Declarația privind relațiile prietenești dintre state (1970) enumeră și alte principii aplicabile în materia soluționării pașnice a diferendelor internaționale:

- principiul bunei credințe în relațiile internaționale;
- principiul non-intervenției în afacerile interne ale unui alt stat;
- principiul egalității suverane a statelor;
- principiul drepturilor egale și al auto-determinării popoarelor;
- principiul suveranității, independenței și integrității teritoriale a statelor.

Mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor internaționale

Potrivit art. 33 al Cartei ONU, mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor internaționale sunt:

- mijloacele non-jurisdicționale sau diplomatice: negocieri, anchetă, mediere, conciliere;
- mijloace jurisdicționale: arbitrajul și soluționarea judiciară.

Acestor mijloace li se adaugă procedurile de soluționare a diferendelor prin organizații internaționale sau acorduri regionale.

Mijloacele non-jurisdicționale sau diplomatice

- *Negocierea* (tratativele) este cel mai popular mijloc de soluționare a diferendelor între state.

- *Bunele oficii* reprezintă acel mijloc de soluționare pașnică a diferendelor care presupune implicarea unui terț: persoană sau stat.

- *Medierea* este o variantă mai complexă a bunelor oficii. Dacă în cazul bunelor oficii, implicarea terțului este minimă și la nivelul stabilirii de contacte între părți, în cadrul medierii, acesta joacă un rol mai mare, prin implicarea sa în soluționarea pe fond a diferendului.

- *Ancheta* presupune și ea implicarea unui terț în soluționarea unui conflict, dar cu scopul de a verifica starea de fapt care stă la baza acestuia.

- *Concilierea* presupune de asemenea implicarea unui terț, numit și conciliator. Acesta se implică în investigarea cauzelor disputei dintre părți și prezintă propuneri de soluționare.

□ **Mijloacele jurisdicționale de soluționare a diferendelor internaționale**

Mijloacele jurisdicționale de soluționare a diferendelor internaționale cuprind procedurile desfășurate în fața unor organe jurisdicționale permanente sau temporare, create fie prin tratate internaționale, fie prin acordul părților la litigiu, la nivel universal sau regional, organe ce sunt abilitate să rezolve litigiile cu caracter internațional. Unele instanțe au o competență generală, altele sunt specializate într-un anumit domeniu.

Astfel de instanțe sunt:

- instanțele arbitrale ad-hoc;
- Curtea Internațională de Justiție;
- Curtea Europeană de Justiție (Curtea de Justiție a UE);
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- Curtea Inter-americană a Drepturilor Omului; - Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării.

□ **Arbitrajul internațional**

Arbitrajul are un caracter jurisdicțional, deoarece implică o procedură cu caracter contradictoriu (procedură contencioasă) care se finalizează printr-o hotărâre pronunțată de un organ independent față de părți, hotărâre obligatorie pentru acestea din urmă. Potrivit art. 37 al Convenției de la Haga din 1907, recurgerea la arbitraj implică angajamentul de a se supune sentinței cu bună credință.

Potrivit doctrinei, singura diferență dintre arbitraj și soluționarea judiciară provine din modul de selectare a membrilor organelor jurisdicționale: "în timp ce în procedura arbitrală aceasta are loc prin acordul părților, soluționarea judiciară presupune existența unui tribunal stabil cu proprii judecători și propriile reguli de procedură, pe care părțile trebuie să le accepte."

□ **Privilegii și imunități**

Organizațiile internaționale se bucură în statele membre de privilegii și imunități. Întinderea lor este stabilită în actele constitutive și în acorduri speciale, cum ar fi acordul de sediu. Privilegiile și imunitățile privesc organizația internațională (spre exemplu

inviolabilitatea sediului și arhivei) și agenții organizației. Acestea din urmă sunt asimilate privilegiilor și imunităților agenților diplomatici, cum ar fi spre exemplu imunitate de jurisdicție, scutirea de impozite și taxe vamale, dreptul de a folosi pașapoarte diplomatice.

□ ***Inviolabilitatea localurilor misiunilor diplomatice***

Potrivit art. 22 al Convenției de la Viena: localurile misiunilor diplomatice sunt inviolabile. Agenții statului acreditat nu pot intra în aceste localuri decât cu consimțământul șefului misiunii. Statul acreditat are îndatorirea specială de a lua toate măsurile necesare pentru protecția localurilor misiunii împotriva oricărei ingerințe sau pagube și de a preveni orice tulburare a liniștii misiunii sau atingere adusă demnității acesteia.

□ ***Inviolabilitatea arhivelor, documentelor și corespondenței diplomatice***

Arhivele, documentele și corespondența diplomatică sunt și ele ocrotite de orice ingerință, oriunde s-ar afla, potrivit art. 24 al Convenției de la Viena.

□ ***Imunitățile și privilegiile personalului diplomatic***

Potrivit art. 29 al Convenției de la Viena, persoana unui agent diplomatic este inviolabilă. Acesta nu va putea fi supus nici unei forme de arest sau detenție. Statul acreditat îl tratează cu tot respectul cuvenit și va lua toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei, libertății și demnității sale. Această inviolabilitate este distinctă de imunitatea de jurisdicție penală. Ca și în cazul inviolabilității sediilor, nu există nici o referire la situații de urgență.

□ ***Imunități personale***

- a) Imunitatea de jurisdicție penală
- b) Imunitatea de jurisdicție civilă și administrativă

□ ***Privilegiile diplomatice reprezintă tratamente speciale aplicate agenților diplomatici de către statul acreditat, în diverse domenii:***

- a) Libertatea de comunicare a misiunii diplomatice
- b) Privilegiile fiscale
- c) Privilegiile vamale
- d) Alte privilegii

□ ***Facilitățile diplomatice*** constau în înlesniri acordate de statul acreditat misiunilor diplomatice în scopul desfășurării normale a activității lor.

CONSTITUIREA ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Considerații generale

Documentul care proclamă constituirea organizațiilor internaționale interguvernamentale (OIG) este actul constitutiv. Acesta este un tratat multilateral încheiat în formă scrisă. Constituirea OIG presupune parcurgerea mai multor etape, corespunzător etapelor încheierii actului constitutiv.

Actul constitutiv

Organizațiile internaționale se constituie prin încheierea unui tratat multilateral, în formă scrisă, care pentru a-și produce efectele trebuie să fie supus ratificării statelor membre.

După criteriul formal sau al denumirii apar o multitudine de tipuri de tratate:

- *tratatele* propriu-zise: tratate de pace, tratate politice, etc.
- *convențiile*, care reglementează un domeniu determinat: drepturile omului, eliminarea discriminării rasiale, dreptul mării etc;
- *pactele* desemnează acorduri cu caracter solemn: Pactul Ligii Națiunilor, Pactul Briand-Kellogg, Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice;
- *acordurile*, care sunt înțelegeri încheiate la un nivel mai concret: acorduri economice, științifice, culturale;
- *cartele și statutele*, care sunt, de regulă, acte constitutive ale organizațiilor internaționale sau instituțiilor internaționale: Carta ONU, Carta Organizației Statelor Americane, Carta Uniunii Africane, Statutul Consiliului Europei, Statutul Curții Internaționale de Justiție etc.;
- *alte tratate și acorduri ca*: protocoale, memorandumuri, concordate, acorduri, etc

Actul constitutiv al OIG poartă denumiri diferite:

Pact – Societatea Națiunilor,

Cartă – Organizația Națiunilor Unite,

Constituție – Organizația Internațională a Muncii (OIM),

Statut – Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA)

Act constitutiv – Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO),

Articole de Înțelegere – Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), etc.

Cuprinsul actului constitutiv

Actul constitutiv cuprinde următoarele dispoziții:

- proclamă constituirea unei organizații internaționale,
- reglementează problemele legate de funcționarea organizației,
- enunță principiile pe care se bazează funcționarea,
- menționează scopurile organizației, - precizează condiții pentru obținerea calității de membru, - reglementează compoziția și competențele organelor de conducere și executive ale organizației,
- menționează privilegiile și imunitățile de care se bucură organizația și reprezentanții acesteia, - enunță reguli de interpretare a dispozițiilor actului constitutiv.

Conținutul concret al actelor constitutive ale OIG diferă de la o organizație la alta în funcție de tipul acesteia, numărul membrilor, scopurile propuse, durata organizației, contextul istoric al înființării organizației, etc.

Încheierea actului constitutiv

Încheierea presupune parcurgerea următoarelor etape:

- negocierea,
- semnarea,
- ratificarea,
- intrarea în vigoare.

Actul constitutiv se deosebește de tratatele internaționale obișnuite întrucât dă naștere unui nou subiect de drept internațional, care acționează în relațiile internaționale alături de statele care l-au creat.

I. Negocierea. Negocierea reprezintă prima etapă a procesului de încheiere a unui tratat, în care se elaborează conținutul acestuia. Ea are loc în cadrul unei conferințe diplomatice, convocată de statele care doresc constituirea organizației.

Exemple:

- Franța a inițiat Conferința de la Paris pentru constituirea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO/CECA)

- Marea Britanie și China au inițiat Conferința de la San Francisco pentru constituirea ONU.

Se redactează proiectul de tratat care este dezbătut, amendat (modificat) și adoptat. Textul actului constitutiv poate fi adoptat prin:

- consens,
- votul unanim,
- majoritatea calificată a statelor prezente (2/3).

II. Semnarea tratatului de către state. După adoptare, tratatul este semnat, în scopul autentificării textului.

III. Ratificarea. După semnare, de regulă, tratatul parcurge o procedură internă care îmbracă forma: ratificării, acceptării, aprobării, procedură prin care statele își manifestă consimțământul de a fi părți la tratatul constitutiv și de a fi legate de dispozițiile tratatului. Statele care nu au participat la negociere, semnare, ratificare pot deveni ulterior membre urmând procedura de aderare, dacă actul constitutiv prevede această posibilitate.

IV. Intrarea în vigoare. Intrarea în vigoare a tratatelor este momentul de la care acestea produc efecte și are loc la data și după modalitățile stabilite prin dispozițiile tratatului sau prin acordul statelor participante la negociere. În cazul tratatelor multilaterale, de regulă, intrarea în vigoare se stabilește în funcție de depunerea unui anumit număr de instrumente de ratificare pe lângă unul din guvernele statelor părți sau pe lângă o organizație internațională special desemnată ca depozitar. Intrarea în vigoare mai poate interveni și după trecerea unei anumite perioade de timp de la semnare. Momentul intrării în vigoare marchează apariția unui nou subiect de drept internațional.

Admiterea de rezerve

Prin formularea unei rezerve la tratat, statul își exprimă poziția diferită în legătură cu aplicarea unor prevederi ale acestuia, refuzul de a fi legat de anumite clauze. Rezervele pot fi formulate la: semnare, ratificare, aderare.

Articolul 2 alin.1 lit. d al Convenției din 1969 definește rezerva ca fiind acea declarație unilaterală, oricare ar fi conținutul sau denumirea sa, făcută de un stat atunci când semnează, acceptă sau aprobă un tratat, ori aderă la acesta, prin care își manifestă intenția de a exclude sau modifica efectul juridic al unor dispoziții din tratat cu privire la aplicarea lor față de statul respectiv. Această definiție se aplică rezervelor la tratatele multilaterale.

Art. 19 al Convenției prevede că un stat, în momentul în care semnează, ratifică, acceptă, aprobă un tratat sau aderă la el, poate formula o rezervă, cu condiția ca:

- rezerva să nu fie interzisă de tratat;
- tratatul să nu dispună că pot fi făcute numai anumite rezerve printre care nu figurează rezerva respectivă;
- în alte cazuri decât cele prevăzute anterior, rezerva să nu fie incompatibilă cu obiectul și scopul tratatului.
- rezervele și obiecțiile la rezerve pot fi oricând retrase.

Întrucât tratatul reprezintă constituția unei organizații, formularea de rezerve nu este de dorit pentru că modifică drepturile și obligațiile rezultate din tratat, ceea ce conduce la regimuri juridice diferite pentru statele părți ale aceleiași organizații internaționale. Ori, principiul de drept internațional pe care se bazează constituirea și funcționarea organizațiilor internaționale și anume egalitatea între membrii și uniformitatea de tratament pare să nu admită practicarea de rezerve. Totuși, în practica internațională s-a acceptat ideea că organizația poate aprecia oportunitatea și admisibilitatea unor rezerve la actul constitutiv.

Această soluție este consacrată și de Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor 1969, în care se arată că în situația în care un stat formulează rezerve, organul competent al

organizației se pronunță asupra rezervei formulate. De regulă, organul competent este adunarea plenară (Adunarea Generală, Conferința, Consiliul etc.).

Modificarea actului constitutiv

Societatea internațională cunoaște o permanentă schimbare și astfel este necesar ca organizațiile internaționale să se adapteze noilor realități. Poate apărea nevoia modificării actului constitutive care conțin, de regulă, dispoziții cu privire la modificare. Aceste dispoziții se referă la:

- momentul introducerii propunerii de modificare,
- inițiatorul propunerii (statele, organele organizației),
- amploarea modificărilor,
- modul cum se adoptă decizia de modificare (votul unanim, votul majorității simple, majoritatea calificată),
- condițiile intrării în vigoare.

Ca și încheierea, modificarea tratatelor depinde de consimțământul părților, în temeiul principiul libertății de voință și al egalității suverane a statelor. În general, textele tratatelor prevăd și clauzele aplicabile modificării acestora. Uneori, se apelează la așa-numita *clauză a unanimității*, potrivit căreia pentru a interveni o modificare este nevoie de consimțământul tuturor statelor părți. Alteori, mai frecvent, pentru o mai mare flexibilitate a procesului de modificare, se recurge la regula majorității părților.

Pentru situațiile în care tratatele nu conțin astfel de referiri exprese la clauzele de modificare, Convenția din 1969 stabilește, în art. 40-41 un set de reguli aplicabile modificării tratatelor. Modificare ce se realizează în două forme:

- prin revizuire care vizează schimbări de amploare ale actelor constitutive (ex. obiective, funcționare).
- prin amendare; amendamentele privesc numai probleme punctuale, bine precizate: crearea de noi organe, modificarea competențelor, retragerea din organizație, excluderea, etc.

Refuzul acceptării modificărilor de către unele state membre ar trebui să conducă fie la excludere, fie la retragerea voluntară din organizație.

Interpretarea actului constitutiv

Pentru o bună aplicare a tratatului este necesară interpretarea sa uniformă de către statele membre, ceea ce evită apariția unor dispute. De regulă, actele constitutive cuprind dispoziții cu privire la interpretare și la modul de soluționare a problemelor puse de interpretare.

Regula generală de interpretare a tratatelor stabilită prin Convenția de la Viena 1969, se aplică și actelor constitutive ale organizațiilor internaționale. Astfel, un tratat trebuie interpretat cu bună-credință, urmând sensul obișnuit atribuit termenilor tratatului, în contextul lor și în lumina obiectului și a scopului său. Buna-credință cu care trebuie interpretate tratatele semnifică evitarea interpretării abuzive a textului tratatului, deturnând sensul obișnuit al termenilor, în propriul interes.

Exemple

Interpretarea tratatelor are ca scop asigurarea aplicării lor corecte și uniforme de către toate statele părți. Competența principală de a interpreta tratatele internaționale revine statelor părți, dacă acestea nu recurg la interpretarea unui tribunal ad hoc sau a unei instanțe internaționale.

Convenția din 1969 stabilește regulile generale de interpretare, în art. 31: un tratat trebuie interpretat cu bună credință potrivit sensului obișnuit; interpretarea unui termen general însoțit de un termen special este limitată la înțelesul indicat de termenul special (doctrina ejusdem generis sau a aplicării termenilor de același fel); o prevedere expresă exclude orice altă interpretare (*expressio unius est exclusio alterius*). În toate cazurile, interpretarea textului tratatului este supusă principiului efectivității: atunci când o normă este susceptibilă de două sensuri, trebuie înțeleasă în acel sens în care produce efecte, și nu în cel contrar producerii acestor efecte.

Din această regulă rezultă trei moduri de interpretare: Interpretarea obiectivă – bazată pe textul tratatului (logică, gramaticală, oficială). Interpretarea funcțională – bazată pe scopul și obiectul tratatului. Interpretarea subiectivă – care are în vedere intenția părților (sensul obișnuit al termenilor tratatului, în contextul lor).

Organizațiile internaționale păstrează dreptul de a-și interpreta propriile tratate. Ele încredințează problemele legate de interpretare unuia dintre următoarele organe: adunarea generală, altor organe ale organizației, unor organisme internaționale specializate.

Dizolvarea organizațiilor internaționale

Dizolvarea organizației poate interveni în următoarele situații: la expirarea termenului pentru care a fost constituită, la realizarea sarcinilor pentru care a fost înființată, la schimbarea condițiilor care au determinat constituirea, dacă s-a ivit necesitatea creării unei noi organizații care să o înlocuiască pe cea veche.

Actele constitutive pot cuprinde dispoziții privitoare la dizolvare, însă cele mai multe nu cuprind asemenea dispoziții. Din momentul dizolvării Organizației Internaționale, personalitatea juridică a acesteia încetează.

PARTICIPAREA LA ACTIVITĂȚILE ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE

Introducere

La activitățile organizațiilor internaționale participă membrii acesteia. Această calitate se obține fie în momentul constituirii organizației, fie ulterior urmând procedura de aderare. Este vorba de participarea membrilor cu drepturi depline. La activitățile organizațiilor internaționale participă, însă, și membrii asociați, observatorii și consultanții, conform actelor constitutive. Este vorba despre o participare secundară, dar care îmbogățește considerabil activitatea organizațiilor, sporind impactul global și regional al acestora.

Actele constitutive și celelalte documente ale OIG reglementează modul de dobândire a calității de membru, drepturile și obligațiile specifice, precum și pierderea acestei calități.

Dobândirea calității de membru cu drepturi depline al unei organizații internaționale

În principiu, organizațiile internaționale sunt compuse din state suverane. Statele devin membre în organizațiile internaționale prin participarea la constituirea organizației sau prin admitere într-o organizație deja înființată. În acest sens se face distincție între membrii fondatori sau originari și membrii admiși. În concluzie, calitatea de membru cu drepturi depline se obține pe două căi: prin participare la elaborarea actului constitutiv și prin parcurgerea procedurii de aderare.

1. Participarea la elaborarea actului constitutiv

Membrii fondatori sau originari ai organizațiilor internaționale sunt aceia care au participat la negocierea și semnarea actului constitutiv. Distincția între aceștia și membrii admiși ulterior în organizație nu prezintă o relevanță deosebită sub aspectul drepturilor și obligațiilor, totuși, prin actele constitutive, membrii fondatori își pot rezerva un loc special, anumite privilegii, facilități.

2. Aderarea

Prin aderare, noi subiecte de drept internațional dobândesc calitatea de membru al organizației internaționale. Pentru multe organizații, precum Consiliul Europei sau Organizația Statelor Americane, statele sunt în continuare singurele care pot fi admise ca membre. Totuși, din rațiuni politice, anumite entități precum mișcările de eliberare națională au început să fie admise ca membrii cu drepturi depline în organizații.

Exemple:

Este cazul Organizației pentru Eliberarea Palestinei (OEP), considerată ca reprezentantul adevărat al poporului Palestinian și care devine, în anul 1976, membru deplin în Liga Arabă.

La 15 noiembrie 1988, la Alger, are loc proclamarea statului Palestina prin Declarația de independență adoptată de Consiliul Național Palestinian. Adunarea Generală ONU a adoptat Rezoluția nr.43/177/15 decembrie 1988 prin care a decis ca termenul de Palestina să fie folosit în sistemul ONU în locul OEP.

În anul 1993 se încheie acordul de la Oslo, intitulat Declarație de principii, între OEP și Israel care s-au recunoscut reciproc. În anul 1994 este constituită Autoritatea Națională Palestiniană, guvern autonom pentru teritoriile evacuate de Israel, care ia locul OEP. România a recunoscut OEP în anul 1972 și statul Palestina în 1988, la numai 2 zile de la proclamarea acestuia.

Pe lângă state și alte entități, ca urmare a creșterii rolului organizațiilor internaționale în sistemul internațional, organizațiile internaționale au început să admită ca membrii cu drepturi depline și alte organizații internaționale. Astfel, în anul 1991 Tratatul constitutiv al FAO, instituție specializată ONU pentru alimentație și agricultură, a fost amendat pentru a face posibilă aderarea ca membru cu drepturi depline a Comunităților Europene (CE) la această organizație.

Această înlăturare a criteriului statalității în favoarea admiterii și a altor entități ca membrii cu drepturi depline în organizațiile internaționale evidențiază evoluția organizațiilor internaționale care nu mai pot fi caracterizate exclusiv ca organizații internaționale interstatale sau interguvernamentale. Iată de ce în literatura de specialitate recentă s-a reformulat definiția organizațiilor internaționale, ținând cont de evoluția sistemului de relații internaționale, după cum urmează: organizațiile internaționale reprezintă asocieri de state sau alte organizații internaționale care au luat ființă pe baza unui tratat internațional, care dispun de voință juridică proprie și au capacitatea de a adopta norme adresate membrilor săi. În privința admiterii de noi membrii, pe plan internațional se manifestă următoarele tendințe:

a) apartenența la o organizație este condiționată de obținerea prealabilă a calității de membru în altă organizație.

Exemplu: Un stat nu poate deveni membru al Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD) dacă nu este membru al Fondului Monetar Internațional (FMI).

b) apartenența la o anumită zonă geografică nu conduce în mod automat la dobândirea calității de membru al unei organizații internaționale regionale, fiind impuse și condiții.

Exemplu:

Orice stat European care dorește să adere la Uniunea Europeană trebuie să respecte valorile comune definite în art.2 din Tratatul privind UE: respectarea demnității umane, a libertății, democrației, egalității, statului de drept, drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților naționale.

Condițiile de aderare sau *criteriile de eligibilitate* pot fi grupate după cum urmează:

- politice – existența instituțiilor capabile să garanteze democrația, statul de drept, drepturile omului, respectarea și protecția drepturilor minorităților;
- economice – economie de piață funcțională, capacitatea de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței din UE;
- capacitatea de a-și asuma obligațiile de stat membru care decurg din dreptul și politicile UE, inclusiv adeziunea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare;
- statul candidat să dispună de potențialul necesar pentru integrarea sa, prin adaptarea structurilor administrative.

Consiliul Europei solicită statului candidat să probeze că împărtășește idealurile care reprezintă moștenirea comună a popoarelor Europei și principiile statului de drept și este în măsură să asigure persoanelor de sub jurisdicția sa respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Admiterea într-o organizație presupune îndeplinirea unor condiții, diferite de la o organizație la alta, uneori foarte precise. Spre exemplu pentru admiterea în UPU (Uniunea Poștală Universală) statul trebuie să aibă un serviciu poștal propriu.

c) fragmentarea sistemului internațional și apariția de noi state

Apariția de noi state poate interveni în două situații:

- când are loc unirea a două sau mai multe state într-un stat federal ca în cazul unificării Germaniei;
- când are loc dezmembrarea unui stat federal în mai multe state, cum este cazul dezmembrării URSS, RSF Iugoslavia, desprinderii Pakistanului din India.

În aceste cazuri se pune problema succesiunii la calitatea de membru. În cazul unificării, noile state iau locul celor vechi în cadrul organizațiilor, înlocuirea având loc automat, fără a se mai parcurge procedura admiterii. În cazul dezmembrării, statele desprinse parcurg procedura aderării. Astfel, cele 12 state desprinse din URSS au aderat la ONU, continuatoarea URSS fiind considerată Republica Federativă Rusia.

În toate cazurile, aderarea este un act bilateral, se încheie un acord între statul viitor membru și organizație. Din acest punct de vedere este important de evidențiat care este organul îndrituit de organizație să decidă primirea de noi membri, iar, din partea statului candidat, care este organul, potrivit constituției sale, căruia aparține decizia finală a aderării. Regula cu cea mai largă aplicabilitate este cea a hotărârii de admitere luată cu o majoritate de 2/3, de către organul plenar al organizației (adunare generală, conferință, etc.). Odată adoptată decizia organizației internaționale de primire a unui nou membru și îndeplinirea de către statul candidat a formalităților constituționale interne, instrumentele de ratificare/aprobare se depun de către statul candidat la statul sau organizația depozitară. După parcurgerea acestor etape, statul candidat obține calitatea de membru și, din acest moment, devin efective drepturile și obligațiile decurgând din această calitate.

Situații speciale de dobândire a calității de membru

1. Membrii asociați. Majoritatea organizațiilor internaționale permit obținerea calității de membru asociat, spre exemplu Uniunea Europeană, Organizația Mondială a Sănătății, Uniunea Poștală Universală. Această calitate dă dreptul de participare la activitatea organizației, însă nu dă dreptul de a fi ales în organele organizației și nici dreptul la vot. Este o participare incompletă, secundară. Se pot ivi mai multe situații.

Este posibil ca statul să dorească să facă parte dintr-o organizație, dar nu îndeplinește toate condițiile de aderare.

Statul dorește să participe la activitatea unei organizații internaționale regionale, dar face parte dintr-o altă regiune.

Fenomenul de *asociere externă*, specific Uniunii Europene care a încheiat acorduri de asociere cu grupe de state, spre exemplu cu țările mediteraneene (Turcia, Cipru, Malta, Iugoslavia) și cu țările în curs de dezvoltare din Africa, Pacific, Caraibe.

2. Observatorii. Statutul de observator se acordă:

a. Statelor nemembre. Acestea pot participa la activitatea organizației în baza unei invitații de participare;

b. Statelor membre ale organizației, dar care nu fac parte din unul sau mai multe dintre organele cu compunere restrânsă ale organizației, în cazul în care au un interes particular într-o problemă ce se dezbate în acel organ;

c. Mișcărilor de eliberare națională recunoscute ca autorități ce controlează un anumit teritoriu aflat în procesul de constituire a unui stat independent.

Exemple: Adunarea Generală ONU a adoptat în anul 2012 Rezoluția nr.67/19 prin care conferă Palestinei statutul de stat nemembru observator. Astfel, Palestina se transformă din „entitate palestiniană” în stat. Rezoluția ONU recunoaște statalitatea Palestinei.

d. Altor organizații internaționale.

Drepturile care decurg din statutul de observator sunt limitate și sunt, în esență, următoarele:

- acces la ședințele organizației;
- primirea documentelor organizației;
- dreptul de a face, în anumite condiții, declarații.

Nu au drept de vot și deci nici dreptul de a face parte din organele organizației. De regulă, drepturile observatorilor sunt reglementate prin acordurile în temeiul cărora fiecare organizație conferă calitatea de observator. Între organizațiile internaționale se încheie anual acorduri privind schimbul de observatori.

3. Consultanții. Statutul de consultant se acordă, în principal, unor organizații internaționale neguvernamentale, dar OIG se pot adresa și unor firme private sau unor specialiști cu înalt prestigiu profesional și care se bucură de recunoaștere națională și internațională. Consultarea unor firme private și specialiștilor este uzitată mai ales în cadrul organizațiilor cu un grad înalt de specializare. Organizațiile apelează la consultanți în vederea rezolvării unor probleme de specialitate, pentru găsirea unor soluții care implică cunoștințe de specialitate.

Pierderea calității de membru

1. Retragera voluntară. Cea mai mare parte a actelor constitutive prevăd posibilitatea retragerii voluntare. Soluția este una firească având în vedere că activitatea OIG se bazează pe cooperarea voluntară a membrilor săi. Sunt prevăzute și termene precise de la care este posibilă retragerea. Aceasta deoarece retragerea membrilor poate șubrezi structura și coeziunea organizației.

În toate cazurile, membrul care dorește să se retragă trebuie să notifice organizației hotărârea sa. În practica internațională se cunosc numeroase asemenea cazuri de notificări.

Spre exemplu, în anul 1965 ministrul de externe al Indoneziei a notificat oficial Secretarului General al ONU că Indonezia a decis să se retragă din organizație. Cu toate acestea, din practica internațională reiese că în numeroase cazuri, datorită schimbării împrejurărilor sau concesiilor reciproce, notificarea retragerii nu a fost urmată de retragerea efectivă din organizație sau, dacă s-a produs retragerea, statele statele au revenit în organizație. Astfel, în exemplul de mai sus, în anul 1966 guvernul indonezian a informat Secretarul general al ONU că a decis să reia deplina cooperare cu Națiunile Unite.

2. Excluderea din organizație are o dublă relevanță: este o sancțiune care se aplică membrului organizației, dar și o măsură de protecție a organizației internaționale. Ca sancțiune, excluderea se aplică atunci când statul încalcă repetat și flagrant dispozițiile actului constitutiv. Prin excluderea acestuia, se asigură buna funcționare a activității organizației. Statul pierde drepturile rezultând din calitatea de membru, dar și obligațiile față de organizația internațională. Cazurile de excludere sunt puține.

Exemplu: În anul 1939, URSS este exclusă din Societatea Națiunilor ca urmare a agresiunii împotriva Finlandei.

În cazul în care actele constitutive nu prevăd dispoziții cu privire la excludere, celelalte state membre exercită presiuni pentru a determina „retragerea voluntară”. Dacă presiunile se dovedesc ineficiente există posibilitatea amendării actului constitutiv prin includerea unor prevederi referitoare la excludere. Din practica internațională reiese că adoptarea unei propuneri de amendare a actului constitutiv este suficientă pentru ca statul să se retragă din organizație, fără a mai aștepta ratificarea propunerii de amendare.

Exemplu: În anul 1961, Africa de Sud „s-a retras voluntar” din OIM (Organizația Internațională a Muncii) ca urmare a presiunilor exercitate asupra ei în cadrul organizației, din cauza nerespectării drepturilor omului.

3. Dispariția unui membru. Dispariția unui stat ca subiect de drept internațional conduce automat la pierderea calității de membru al organizației.

4. Dizolvarea organizației. În cazul dizolvării, organizația își încetează existența, iar statele membre își pierd calitatea de membru.

Suspendarea calității de membru

În situațiile expres prevăzute de actele constitutive, nerespectarea anumitor obligații nu atrage excluderea din organizație, ci suspendarea calității de membru și a dreptului la vot. Cel mai des caz de suspendare a dreptului la vot intervine în cazul neachitării contribuțiilor bănești obligatorii la bugetul organizației. Astfel, ONU, UNESCO și OIM prevăd această sancțiune.

STRUCTURA ORGANIZATIILOR INTERNATIONALE

Introducere

Din perspectivă organizatorică, structura organizațiilor internaționale cuprinde organe plenare și organe cu compunere restrânsă, organe principale și organe subsidiare, organe politice, administrative și jurisdicționale. În funcție de numărul statelor reprezentate în cadrul organelor respective, structura organizațiilor internaționale cuprinde organe plenare și organe cu compunere restrânsă. În funcție de relația dintre organele organizației, organizațiile dispun de organe principale și organe subsidiare, iar în funcție de natura activității acestor organe distingem între organele politice, administrative și jurisdicționale.

Factorii care determină structura organizațiilor internaționale

Structura instituțională a organizațiilor internaționale este determinată de următorii factori:

- natura activității organizației;
- numărul membrilor ei;
- scopurile organizației;

- modul de participare la luarea deciziilor;
- condițiile politice, economice, sociale, tehnice existente în momentul constituirii organizației.

Clasificarea organelor organizațiilor internaționale

În doctrină, opiniile exprimate cu privire la clasificarea organizațiilor internaționale prin folosirea unor criterii identice, nu a putut conduce la stabilirea unei clasificări unanim acceptate. Totuși, în încercarea de sistematizare și analiză a structurilor instituționale prin care operează organizațiile internaționale, distingem trei categorii de organe.

În funcție de numărul statelor reprezentate în cadrul organelor respective, structura organizațiilor internaționale cuprinde organe plene și organe cu compunere restrânsă. În funcție de relația dintre organele organizației, organizațiile dispun de organe principale și organe subsidiare, iar în funcție de natura activității acestor organe distingem între organe politice, administrative și jurisdicționale.

Organe principale și organe subsidiare

□ Organe principale

Organele principale sunt cele prevăzute în actul constitutiv, iar cele subsidiare sunt cele create de un organ principal sau prin delegarea puterilor acestuia.

Exemple: Articolul 7 al Cartei O.N.U. dispune: „Se înființează ca organe principale ale ONU: o Adunare Generală, un Consiliu de Securitate, un Consiliu Economic și Social, un Consiliu de Tutelă, o Curte Internațională de Justiție și un Secretariat.

Organele subsidiare care s-ar dovedi necesare se vor putea înființa în conformitate cu prezenta Cartă.” Prevederi similare se regăsesc și în actele constitutive ale altor Organizații Internaționale.

O trăsătură a tuturor organizațiilor internaționale este aceea că organelor principale ale acestora, denumite și organe supreme, nu li se poate modifica compoziția și competențele decât prin amendarea sau revizuirea actului constitutiv, ca rezultat al voinței statelor membre. În afara compoziției și competențelor, actele constitutive mai precizează și denumirea organelor principale.

□ Organe subsidiare

Organele subsidiare, denumite și organe auxiliare, organe subordonate, comisii, subcomisii, grupe de lucru, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie instituite de unul sau mai multe organe principale ale organizației;
- funcțiile lor să fie delegate de organele principale, □ deciziile sau concluziile acestora să nu fie obligatorii pentru organele principale.

Organe plenare și organe cu compunere restrânsă

□ Organe plenare

Fiecare organizație are cel puțin un organ plenar în care sunt reprezentate toate statele membre, astfel încât fiecare membru să poată participa la elaborarea politicii organizației în vederea atingerii obiectivelor propuse. În afara organelor plenare există și organe cu compunere restrânsă, cu activitate permanentă sau periodică, în care nu sunt reprezentate toate statele membre.

Din categoria organelor plenare fac parte adunările generale, adunările parlamentare, comisiile plenare, reuniunile speciale. Adunarea generală este organul suprem al organizației care stabilește orientările generale ale activității acesteia.

Exemple

Organul plenar poate purta și alte denumiri decât cea de adunare generală și anume:

- „conferință” (UNESCO),
- „congres” (UPU),
- „consiliu” (OCDE),
- „comitetul miniștrilor” (Consiliul Europei),
- „consiliul guvernatorilor” (FMI, BIRD).

În general, adunarea generală este compusă din reprezentanții tuturor statelor membre, acestea fiind libere, în principiu să-și desemneze reprezentanții. Există însă organizații care conțin reguli precise cu privire la compunerea organului suprem.

Exemple

Consiliul UE nu este format din membri permanenți. La fiecare reuniune a Consiliului, statele membre trimit miniștrii care răspund de domeniul aflat pe agenda de discuții, spre exemplu, miniștrii mediului dacă reuniunea se axează pe probleme de mediu. Reuniunea respectivă se va numi Consiliul de mediu. Consiliul care îi reunește pe miniștrii afacerilor externe este prezidat permanent de aceeași persoană, respectiv Înaltul Reprezentant pentru politica externă și de securitate comună. Toate celelalte reuniuni sunt prezidate de ministrul de resort din țara care deține președinția UE în momentul respectiv.

Delegațiile statelor membre sunt formate din șeful delegației, membrii, supleanți, consilieri, experți. Șeful delegației reprezintă statul membru, dar el poate delega puterile sale unui alt membru al delegației.

Trebuie precizat că numărul de voturi de care dispune fiecare stat nu este determinat de numărul membrilor delegației, ci deciziile adunării generale sunt luate potrivit principiului „un stat un vot”. Adunarea generală poate priva un stat de exercițiul dreptului său de a participa la vot, prin refuzul de a accepta deplinele puteri ale reprezentanților statului respectiv la lucrările sale. În condiții normale, aprobarea deplinelor puteri este o formalitate, fiind un act de procedură. La fiecare sesiune a adunării generale se constituie un Comitet de verificare a deplinelor puteri. Acesta întocmește un raport, aprobat de adunarea generală. Verificarea deplinelor puteri nu vizează autenticitatea documentului ca atare, ci competența organului care l-a eliberat în țara emitentă. Astfel, legitimitatea guvernului emitent este luată în considerare.

În unele organizații, actele constitutive prevăd prezența în adunarea plenară a unor reprezentanți guvernamentali de rang înalt (șefi de stat sau de guvern, miniștrii). Pentru a se evita absența îndelungată a acestora din capitalele respective, se delegă competența pregătirii deciziilor unui eșalon inferior compus din reprezentanți ai statelor membre, de obicei la nivel de ambasadori. Spre exemplu, în UE a fost constituit Comitetul Reprezentanților Permanenți (COREPER). Este vorba despre adunări plenare de rang inferior.

Exemple

Comitetului Reprezentanților Permanenți sau COREPER este responsabil, conform art. 240 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, de pregătirea lucrărilor Consiliului Uniunii Europene. Acesta este format din reprezentanți ai statelor membre cu rang de ambasadori ai statelor membre ale Uniunii Europene și este prezidat de către statul membru care deține președinția Consiliului. COREPER ocupă un loc central în sistemul de luare a deciziilor Uniunii, este atât un forum pentru dialog (între reprezentanții permanenți și între ei și capitalele lor) și un mijloc de control politic (îndrumare și control asupra activității grupurilor de experți). COREPER efectuează un astfel de control preliminar al problemelor aflate pe agenda Consiliului UE.

COREPER funcționează în două configurații:

- COREPER I care se ocupă cu problemele tehnice;
- COREPER II, care se ocupă cu problemele politice, comerciale, economice sau instituționale. COREPER se ocupă cu toate domeniile lucrărilor Consiliului UE în afară de problemele agricole. Agenda de lucru a Consiliului (Consiliul de agricultură) pregătite de Comitetul Special pentru agricultură.

Unele organizații (UE, Consiliul Europei) și-au creat adunări parlamentare în care statele sunt reprezentate de parlamentari din parlamentele naționale, numărul de locuri atribuit fiecărui stat fiind determinat, în principiu, de mărimea populației.

Adunările generale își pot constitui organe subordonate – comisii, comitete, grupe de lucru – în cadrul cărora se analizează, paralel cu lucrările adunării plenare, diferite puncte de pe ordinea de zi sau aspecte ale acestora.

Organe cu compunere restrânsă

Organele cu compunere restrânsă sunt acelea în care nu sunt reprezentate toate statele membre, cel mai important fiind organul executiv, purtând diferite denumiri.

Exemple

- Consiliul de Securitate ONU
- Consiliul Executiv al OMS
- Consiliul FAO

Reprezentarea în aceste organe diferă de la o organizație la alta, urmând aplicarea a trei principii.

Reprezentarea geografică echitabilă. Acest principiu se referă la faptul că statele aceleiași regiuni exprimă, în general, puncte de vedere similare, urmărindu-se reprezentarea tuturor regiunilor. Se rezervă un anumit număr de locuri pentru fiecare regiune geografică.

Accesul tuturor membrilor, prin rotație, în organele cu componență restrânsă și la conducerea organizației sau, pe scurt, principiul rotației. Există tendința alegerii celor mai reprezentative state din regiune și cea a alegerii cu precădere a statelor care exprimă pozițiile cele mai echilibrate. Principiul rotației depinde de termenul pentru care se face alegerea: cu cât termenul este mai scurt, cu atât se asigură posibilitatea reprezentării în timp a mai multor state.

Exemple

În Consiliul de Securitate ONU, mandatul membrilor nepermanenți este de 2 ani.

Reprezentarea echitabilă a intereselor diferitelor grupe de state, clasificate după alte criterii decât cele geografice, spre exemplu: țări dezvoltate/țări în curs de dezvoltare, importatori/exportatori, producători/consumatori.

Organe politice, jurisdicționale și administrative

□ Organele politice

Organele politice sunt acelea care stabilesc orientarea generală a activității organizației. De regulă, organul politic este și organul plenar, adică acela în care sunt reprezentate toate statele membre al organizației. Spre exemplu, organul plenar și politic al ONU este Adunarea Generală.

□ Organele jurisdicționale

Organele jurisdicționale sunt Curțile de Justiție din structura organizațiilor internaționale. Trebuie precizat că sunt puține Organizații Internaționale care au organe jurisdicționale proprii. Printre ele se numără ONU, în a cărei Cartă la art. 7 se prevede constituirea Curții Internaționale de Justiție, ca organ principal al organizației. De asemenea, UE are în structura sa Curtea Europeană de Justiție, una din cele mai importante instanțe internaționale.

În sistemul ONU au fost create și organe speciale de jurisdicție administrative (tribunal administrative), în scopul reglementării conflictelor internaționale intervenite între instituțiile ONU și funcționarii sau agenții lor.

Exemple

□ Tribunalul Administrativ al Organizației Internaționale a Muncii. Jurisdicția acestui tribunal a fost acceptată și de alte organizații din sistemul ONU, cum ar fi UNESCO, FAO, OMS.

□ Banca Mondială are și ea propriul tribunal administrativ. Este vorba despre Centrul Internațional de Reglementare a Diferendelor din domeniul investițiilor.

Pe plan internațional, pentru aplicarea unor convenții internaționale multilaterale au fost constituite organe de jurisdicție cu competență specializată. Astfel, în 1982 a fost creat Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării, iar în 1950 a fost creată Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Organe administrative

Din această categorie fac parte secretariatele, ca organe cu caracter permanent conduse, de regulă, de o persoană care îndeplinește funcția de Secretar General și care răspunde de buna funcționare internă a organizației. Alte atribuții ale secretariatului ar fi aceea de informare și documentare a organizației, de pregătire a reuniunilor, de propunere a unor acțiuni, de executare a unor decizii ale organizației, de reprezentare a organizației, competențe în domeniul bugetar. Anual întocmește rapoartele organizațiilor.

Necesitatea constituirii secretariatului a apărut ca urmare a faptului că organele plenare și cele cu compunere restrânsă se întrunesc de regulă periodic. Secretariatul are menirea de a asigura permanența organizației. Conducătorii secretariatelor pot purta denumirea de secretar general (ONU, NATO, UE), director general (OIM, FMI, OMS, UNESCO) ori președinte (BIRD). Perioada de timp pentru care sunt aleși variază de la o organizație la alta (în general 4 – 5 ani). Conducătorii secretariatelor sunt aleși din rândul personalităților care se bucură de încrederea statelor membre și beneficiază de prestigiu internațional, recunoscut în domeniul lor de activitate. Secretarul general reprezintă organizația în raporturile cu alte subiecte de drept internațional și are dreptul să încheie acorduri, să primească scrisorile de acreditare ale reprezentanților misiunilor acreditate pe lângă respectiva organizație, să numească reprezentanți pe lângă alte organizații internaționale sau state.

Personalul secretariatului este de obicei numeros, iar persoanele care lucrează aici sunt funcționari internaționali. Prin funcționar internațional se înțelege orice persoană însărcinată de o organizație internațională să execute, continuu și exclusiv, atribuții determinate în interesul ansamblului statelor membre ale organizației respective. Astfel, funcționarii internaționali trebuie:

- să lucreze exclusiv pentru organizație,
- activitatea lor să aibă permanență și continuitate,
- să se supună regulilor rezultând din statutul lor de funcționari internaționali.

De regulă, acești funcționari sunt numiți direct de secretarul general. Totuși există organizații în care ei sunt aleși de adunarea plenară (FAO) sau organul executiv (FMI). Aprobarea sau consultarea guvernelor țărilor de origine nu este obligatorie, dar se practică.

Criteriul principal de recrutare este cel al calificării, al competenței profesionale. Există trei categorii de funcționari:

- permanenți,
- temporari, angajați pe o perioadă determinată, fără a se avea în vedere angajarea lor permanentă,
- auxiliari, angajați pentru efectuarea unor misiuni, activități determinate și a căror angajare se încheie la îndeplinirea misiunii. Funcționarii secretariatelor au următoarele obligații:
  - să-și îndeplinească sarcinile de serviciu,
  - să nu primească instrucțiuni de la guvernele țărilor de origine sau de la alte autorități decât de la conducerea organizației care i-a angajat,
  - imparțialitate și discreție în exercitarea atribuțiilor lor,

- să nu se angajeze în activități incompatibile cu calitatea de angajați ai unei organizații internaționale,
- să nu se pronunțe public (fără a fi împuterniciți în acest sens) în legătură cu activitățile și interesele organizației,
- să nu se angajeze în activități politice,
- să nu primească cadouri și să nu beneficieze de favoruri.

Ei se bucură de privilegiile și imunitățile prevăzute în actele constitutive ale organizației. Cea mai importantă este imunitatea de jurisdicție în baza căreia nu pot fi supuși jurisdicției locale din statele pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea, cu privire la acte decurgând din exercitarea funcției lor oficiale. De asemenea, ei nu au obligația de a se înregistra ca străini, sunt scutiți de plata taxelor vamale pentru bunuri de strictă trebuință (îmbrăcăminte, mobilă, alimente etc.), sunt scutiți de impozit pe salarii, etc.

Sediul secretariatului se află, de regulă, în localitatea unde își are sediul organizația.

FUNCȚIONAREA ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE INTERGUVERNAMENTALE

Introducere

Funcționarea a organizațiilor internaționale interguvernamentale are în vedere procesul decizional și exercitarea efectivă a funcțiilor normative, executive, administrative și jurisdicționale cu care au fost investite organele organizației. Cele mai multe dintre acestea se întrunesc periodic în sesiuni, procedura urmată în cadrul acestora fiind reglementată în actele constitutive și celelalte documente ale organizației. Deciziile adoptate au valoare de recomandare sau valoare juridică obligatorie.

Apecte generale privind sesiunile organizațiilor internaționale

Actul constitutiv reglementează funcționarea organizației internaționale, astfel încât fiecare organizație internațională prezintă trăsături specifice. Totuși, în cele ce urmează, vom încerca formularea unor reguli cu aplicabilitate generală. Organele plenare și cele cu compunere restrânsă nu își desfășoară activitatea, de regulă, în mod permanent, ci ele se reunesc periodic, aceste reuniuni sau întruniri purtând denumirea de sesiuni.

Exemple: Adunarea Generală ONU se întrunește într-o sesiune anuală, cu durată limitată.

O sesiune are o dată oficială de deschidere și una de închidere și se compune din mai multe ședințe (întâlniri, reuniuni) care se pot ține de două sau trei ori pe zi. Între două ședințe, sesiunea se consideră întreruptă sau amânată. Dacă, deși a trecut o perioadă mai lungă de timp, lucrările sesiunii nu au fost reluate, are loc fie închiderea sesiunii, urmând ca ea să fie redeschisă după un anumit interval de timp, fie suspendarea lucrărilor sesiunii, urmând ca reluarea acestora să aibă loc după perioada de timp convenită.

Organele plenare se întâlnesc în sesiuni ordinare și extraordinare. Cele ordinare dezbate problemele de ansamblu ale organizației, iar cele extraordinare sunt destinate dezbaterii unor probleme speciale, a căror rezolvare reclamă urgență.

Frecvența și durata sesiunilor depind de ansamblul problemelor cu care se confruntă organizația și de numărul problemelor înscrise pe ordinea de zi. Organele plenare ale unor organizații se întrunesc anual, la doi ani sau chiar la intervale mai lungi de timp.

Organele cu compunere restrânsă se reunesc, de obicei, la intervale mai scurte de timp, dat fiind specificul atribuțiilor acestora (au caracter executiv, îndeplinesc funcții executive). Durata sesiunilor diferă de la o organizație la alta, fiind favorizate însă sesiunile scurte din motive de celeritate (necesitatea adoptării rapide a deciziilor) și economice (cheltuielile care grevează bugetul organizației trebuie să fie cât mai mici). Cheltuielile ocazionate de desfășurarea sesiunilor pot fi grupate în două categorii: - cheltuieli administrative (secretariat, săli de conferințe, traduceri etc.) suportate din bugetul organizației, - cheltuieli legate de participarea la lucrări a delegațiilor țărilor membre (diurnă și costul transportului); în privința acestora practica internațională nu este uniformă.

Exemple:

- ONU plătește numai costul transportului pentru cinci delegați din fiecare stat membru.
- FMI și BIRD suportă atât cheltuielile de transport cât și diurna membrilor delegațiilor participante.
- OMS și UNESCO nu suportă nici cheltuielile de transport și nici diurna pentru delegațiile participante la sesiunile organelor plenare, dar le suportă pe ambele la sesiunile organelor cu compunere restrânsă.

În mod obișnuit sesiunile organizațiilor internaționale se țin la sediul acestora, dar ele se pot reuni și în alte localități decât cea de sediu din diferite rațiuni: pentru a întări raporturile organizației cu un anumit stat sau cu o anumită regiune, pentru a spori interesul unui stat, grup de state sau a unei regiuni pentru activitatea organizației, etc.

Conducerea sesiunilor

De obicei, în cadrul fiecărei sesiuni se alege o persoană care conduce lucrările acesteia, persoana care poartă denumirea de președinte. Alegerea președintelui presupune prealabile negocieri. În unele organizații nu se organizează alegeri, ci reprezentanți ai statelor membre prezidează lucrările sesiunilor, prin rotație, spre exemplu în Consiliul de Securitate ONU. Pentru stabilirea ordinii rotației există reguli, criterii diferite de la o organizație la alta, cum ar fi ordinea alfabetică sau data intrării în organizație.

Președintele are următoarele atribuții:

- conduce dezbaterile sesiunii respective,
- decide asupra unor probleme de procedură,
- inițiază discuții cu delegațiile participante,
- propune soluții problemelor înscrise pe ordinea de zi,
- atunci când numărul voturilor pro și contra unei soluții sunt egale, votul președintelui este decisiv. Președintele este ajutat de unul sau mai mulți vicepreședinți.

Președintele și vicepreședinții alcătuiesc biroul sesiunii. Din acesta mai pot face parte și alte persoane potrivit prevederilor actelor constitutive sau regulamentelor organizației. Biroul asigură conducerea generală a sesiunii.

Din birou fac parte și raportorii. În cadrul organelor subordonate organelor plene sau cu compunere restrânsă se alege sau se numește un raportor care are menirea de a informa organele superioare asupra stadiului lucrărilor. Ei întocmesc în acest scop un raport care rezumă discuțiile purtate, propunerile făcute și soluțiile adoptate împreună cu motivarea acestora. În întocmirea raportului, raportorul este ajutat de secretariatul organizației sau, dacă nu este numit un raportor, raportul este întocmit de secretariat.

Procedura urmată în cadrul sesiunilor

Lucrările sesiunilor organizației se desfășoară cu respectarea unor reguli de procedură. Un prim pas îl constituie alegerea biroului sesiunii. Urmează aprobarea ordinii de zi a reuniunii. Trebuie precizat că proiectul ordinii de zi trebuie comunicat membrilor organizației, într-un timp rezonabil, înainte de deschiderea oficială a sesiunii, astfel încât aceștia să poată stabili compoziția delegației și mandatul acesteia la sesiunea respectivă. Este posibil ca ordinea de zi, ulterior comunicării acesteia statelor membre, să fie modificată (anumite probleme să fie scoase și transmise unor viitoare sesiuni, să fie trecute noi puncte pe ordinea de zi), situație care ridică serioase probleme compunerii delegațiilor.

După alegerea biroului și aprobarea ordinii de zi, se trece la dezbateri generale. În cadrul acestora, șefii delegațiilor participante expun punctul de vedere al guvernelor pe care le reprezintă cu privire la problemele înscrise pe ordinea de zi. Timpul acordat ținerii unui discurs este de obicei limitat. Paralel cu dezbaterile oficiale au loc și dezbateri neoficiale, între delegațiile participante având loc consultări, negocieri, desfășurate în sălile de conferințe și în afara acestora. Astfel, se pregătesc puncte de vedere, inițiative, poziții și soluții comune.

Adoptarea hotărârilor

Actele organizațiilor internaționale poartă diverse denumiri: decizii, rezoluții, declarații, recomandări, hotărâri.

Adoptarea oricărei decizii presupune parcurgerea următoarelor etape:

- inițiativa (propunerea) deciziei poate aparține statelor membre, secretarului organizației, membrilor asociați, consultantților și observatorilor, în limitele permise de actele constitutive,
- negocierea,
- redactarea textului,
- adoptarea deciziei.

O inițiativă îmbracă forma unui proiect de rezoluție, recomandare, hotărâre, declarație. Dacă aparține unui stat membru, în redactarea proiectului respectiv se implică, în afara delegației căreia îi aparține inițiativa, și alte delegații, în calitate de coautori. De obicei aceste proiecte sunt comunicate celorlalte state membre înainte de data fixată pentru deschiderea oficială a sesiunii.

Orice delegație poate propune amendamente, înainte sau în cursul dezbaterilor. Are loc negocierea proiectului respectiv în cadrul dezbaterilor, redactarea textului final al rezoluției (deciziei etc.), urmând adoptarea propriu-zisă a ei.

În practica internațională sunt întâlnite următoarele moduri de adoptare a hotărârilor:

1. Consensul – semnifică acord între membrii organizației asupra unei anumite probleme, fără ca aceasta să fie supusă la vot. Această procedură de adoptare a deciziilor s-a impus treptat în practica mai recentă a organizațiilor internaționale și, în consecință, actele constitutive ale acestora nu conțin, de regulă, prevederi referitoare la consens. Elementele definitorii ale consensului sunt:

- constatarea acordului general fără a se recurge la vot,
- absența oricărei obiecțiuni din partea vreunui reprezentant față de adoptarea hotărârii,
- nu orice observație formulată față de o propunere trebuie considerată obiecție, ci numai aceea care constituie un obstacol în adoptarea ei.

2. Unanimitatea. Ca modalitate de adoptare a unei hotărâri este prezentă în actele constitutive ale unor organizații internaționale, spre exemplu în UE. În jurisprudență și doctrină s-a arătat că unanimitatea este întrunită chiar dacă unii membri se abțin.

Exemple: Regula unanimității cvorumului de prezență sau de vot a fost dominantă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Astfel, regula unanimității a fost prevăzută în art.5 din Pactul Societății Națiunilor. Carta ONU a fost cea care a rupt tradiția acestei reguli, adoptând majoritatea ca regulă principală de vot. Unanimitatea nu a mai fost prevăzută nici în cadrul instituțiilor specializate ONU. Ea a rămas ca regulă de vot în doar câteva organizații internaționale, cum ar fi adoptarea unor hotărâri ale Consiliului de Miniștri în cadrul Consiliului Europei sau ale Consiliului Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD).

3. Votul ponderat. Regula generală de adoptare a deciziilor în cadrul organizațiilor este „un stat un vot”, însă există organizații în care anumite state au un număr mai mare de voturi, având o putere de vot sporită și deci o capacitate sporită de a influența deciziile. Acest sistem poate crea tensiuni în procesul decizional, dacă nu sunt luate în considerare și interesele statelor mici sau care au un număr redus de voturi.

Exemple: Votul ponderat este uzitat în UE și organizațiile financiare din sistemul ONU (FMI și Banca Mondială).

4. Majorități. În terminologia organizațiilor internaționale noțiunea de majoritate exprimă numărul de voturi necesare pentru adoptarea hotărârilor. Distingem patru categorii de majorități:

- majoritate simplă: o hotărâre este luată cu majoritate simplă când în favoarea ei votează jumătate plus unu din numărul membrilor prezenți și votați.
- majoritate absolută: o hotărâre este luată cu majoritate absolută când în favoarea ei votează jumătate plus unu din numărul total al membrilor votați ai organizației.
- majoritate relativă: întâlnită în cazul propunerilor cu mai multe variante, fiind considerată votată varianta care întrunește mai multe voturi. Spre exemplu, dacă o variantă întrunește

60% din voturi și a doua 40% din voturi, este adoptată prima. - majoritate calificată: de 2/3 , 3/4 etc.

Exemple

Majoritatea a devenit regula dominantă a adoptării hotărârilor în cadrul organizațiilor internaționale. Majoritatea calificată poate fi exprimată în procente sau în numere absolute. Hotărârile pe aspecte importante ale activității organizației sunt adoptate cu majoritate de 2/3 a membrilor prezenți și votanți. Ca exemplu de exprimare a regulii majorității în numere absolute, menționăm prevederile art.27 parag.3 din Carta ONU, potrivit căreia deciziile Consiliului de Securitate pe chestiuni neprocedurale se adoptă cu votul favorabil a 9 state membre, incluzând votul statelor membre permanente. Această prevedere asigură statelor membre permanente în cadrul Consiliului de Securitate dreptul de a se opune oricărei hotărâri – dreptul de veto.

Practica organizațiilor internaționale a impus următoarele metode de votare:

1. Votul deschis – este cel mai des întâlnit. În documentele sesiunii se înscriu numărul de voturi înregistrate (nu și modul în care a votat fiecare delegație)
2. Votul prin apel nominal – se înregistrează fiecare delegație și modul cum a votat aceasta.
3. Votul secret – folosit în special la alegerea persoanelor din conducerea organizației și în unele probleme de procedură.
4. Votul prin corespondență – se recurge la această modalitate atunci când deciziile reclamă adoptarea lor urgentă, organizația nu se află în sesiune și nu se poate aștepta viitoarea sesiune. Voturile prin corespondență se înregistrează prin intermediul secretariatului organizațiilor.

Valoarea juridică a hotărârilor organizațiilor internaționale

Organele organizațiilor internaționale adoptă numeroase decizii, unele având valoare obligatorie, altele valoare de recomandare.

Organizația adoptă reguli pentru reglementarea funcționării și administrării sale, precum și pentru adaptarea activității sale la evoluția mediului internațional. Cele mai multe asemenea acte sunt obligatorii pentru statele membre și sunt cunoscute sub denumirea de drept intern al organizației internaționale. Aceste acte au o valoare normativă de drept internațional public și sunt recunoscute ca izvoare de drept internațional public. Din categoria dreptului intern fac parte și rezoluțiile cu privire la funcționarea organelor organizației, la înființarea unor organe subsidiare, regulamentele privind statutul funcționarului internațional.

Organizațiile adoptă și acte cu valoare de recomandare adresată membrilor organizației. Adoptarea de recomandări constituie, de multe ori, regula în cadrul organizațiilor internaționale de cooperare. Dar chiar și în cazul actelor cu valoare de recomandare, uneori se poate prevedea o obligație în sarcina membrilor.

Exemple - Conform art.15 lit.b din Statutul Consiliului Europei, „Concluziile Comitetului Miniștrilor pot fi formulate, dacă este cazul, ca recomandări adresate guvernelor. Comitetul poate invita guvernele membrilor să-i facă cunoscute măsurile luate cu privire la o atare recomandare”.

Deciziile organelor organizațiilor internaționale, altele decât cele care fac parte din dreptul intern, pot fi obligatorii pentru statele membre, dar aceasta este mai degrabă excepția decât regula în cadrul organizațiilor de cooperare. Aceste decizii au de cele mai multe ori destinație individuală sau un grup de destinatari, cum este cazul anumitor rezoluții ale Consiliului de Securitate ONU sau ale FMI. Dar deciziile obligatorii pot avea și caracter general.

În ceea ce privește tratatele încheiate de organizație cu alte subiecte de drept internațional, contractele încheiate cu personalul internațional care lucrează în cadrul organizației și contractele de achiziții, acestea sunt reglementate de actele constitutive și celelalte documente ale organizației, de alte reglementări internaționale și/sau de legea statului pe teritoriul căruia au fost încheiate.